

Fra handlingsplan til virkelighed

Undersøgelse af udbyttet af udvalgte typer af indsatser for
øget gennemførelse og deres implementering

2012

Fra handlingsplan til virkelighed

© 2012 Danmarks Evalueringsinstitut

Citat med kildeangivelse er tilladt

Bemærk:

Danmarks Evalueringsinstitut sætter komma efter Dansk Sprognævn's anbefalinger, dvs. at der som hovedregel ikke sættes komma foran ledsætninger.

Publikationen er kun udgivet i elektronisk form
på: www.eva.dk

ISBN (www) 978-87-7958-654-3

Indhold

1	Resume	5
2	Indledning	9
2.1	Formål og fokusområder	9
2.2	Datagrundlag og organisering	9
2.3	Rapportens opbygning	11
3	Tværgående analyse af indsatserne og arbejdet med handlingsplanerne	13
3.1	Ansvar for handlingsplanerne og udviklingen af ideer til indsatserne	13
3.2	Implementeringen af indsatserne på tværs	15
3.3	Udbyttet af indsatserne på tværs	17
4	Flere praktikpladser og bedre overgang fra grundforløb til hovedforløb	19
4.1	Formål	19
4.2	Indhold og udbytte	19
4.3	Organisering af implementeringen	24
4.4	Case A: Virksomhedssamarbejde for flere praktikpladser, Skolen for Klinikassistenter og Tandplejere	25
4.5	Case B: Fortsat gode muligheder for praktikpladser og fastholdelse i praktikken, Gråsten Landbrugsskole	27
4.6	Case C: Skole, elev- og virksomhedssamarbejde på hovedforløb, Køge Handelsskole	29
5	Motion, sund kost og andre sundhedsfremmende tiltag	31
5.1	Formål	31
5.2	Indhold og udbytte	32
5.3	Organisering af implementeringen	36
5.4	Case D: Idræt og sundhed, AARHUS TECH	38
5.5	Case E: Frisk start på læringen, Skive Tekniske Skole	40
5.6	Case F: Fra kostskole og campus til Learning Center, Den jyske Haandværkerskole	42
6	Undervisningsudvikling	45
6.1	Målgruppen og organisering	45
6.2	Fællestræk i arbejdet med undervisningsudvikling	46
6.3	Organisering af implementeringen	46
6.4	Case G: Udvikling af metoder og materialer til bogligt svage elever, Roskilde Slagteriskole	48
6.5	Case H: Udbud af differentieret undervisningsforløb, Organia på HANSENBERG	50
6.6	Case I: Fortsat implementering af læringsstile, SOSU Nord	52
Bilag 55		
Bilag A: Oversigt over deltagere i interviews		56
Bilag B: Oversigt over deltagere i workshop		57

1 Resume

Regeringen har opstillet en målsætning om at øge andelen af unge der gennemfører en ungdomsuddannelse, til 95 %. Et element i arbejdet med at realisere målsætningen er at alle erhvervsskoler skal udarbejde en årlig handlingsplan for øget gennemførelse. Ministeriet for Børn og Undervisning (MBU) har bedt Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) om at gennemføre en undersøgelse af erhvervsskolernes erfaringer med udbyttet af forskellige typer af indsatser som er beskrevet i handlingsplanerne og om at samle op på erhvervsskolernes erfaringer med implementeringen af indsatserne.

Undersøgelsen sætter fokus på indsatser inden for tre temaer som indgår i en stor del af erhvervsskolernes handlingsplaner for øget gennemførelse for 2011:

- Indsatser for at skabe flere praktikpladser og for at understøtte overgangen fra grundforløb til hovedforløb
- Individuelle og sociale indsatser med fokus på motion, sund kost og andre sundhedsfremmende tiltag
- Undervisningsudvikling.

Undersøgelsen er gennemført i perioden fra maj til november 2011 og gennemgår i alt ni cases. Hver case er en indsats som er beskrevet i en erhvervsskoles handlingsplan for 2010 og 2011. Undersøgelsen er gennemført kvalitativt og baserer sig på telefoninterviews, desk research og en workshop.

På tværs af handlingsplanerne

På tværs af de tre temaer og ni cases fremgår det at ansvaret for erhvervsskolernes handlingsplaner er forankret på øverste ledelsesniveau, mens opgaven med at udarbejde handlingsplanerne er fordelt på henholdsvis 1) medlemmer af skolens øverste ledelse, 2) uddannelsesledere eller 3) overordnede projektledere som står for udviklingsprojekter generelt på skolen.

Inspirationen til indsatserne har flere af skolerne fået dels fra tidligere initiativer på skolerne selv og dels fra viden om andre skolers indsats. Analysen af selve handlingsplansteksterne og de gennemførte interviews viser imidlertid at der på nogle af skolerne ikke er tydelig sammenhæng mellem de valgte indsatser og den enkelte skoles udfordringer i forhold til frafald. Dvs. at det problem som indsatsen skal løse, enten ikke fremstår helt tydeligt eller ikke udspringer af skolens frafaldsanalyser. Dette kan være et tegn på at erfaringer fra andre skoler har inspireret til den konkrete indsats, men at indsatsens målsætning ikke er sammenholdt kritisk med skolens analyse af årsagerne til dens egne elevers frafald og deres behov.

Skolerne har udarbejdet handlingsplaner siden 2008. Gennemgående vurderer skolerne handlingsplanerne positivt som et redskab der har medvirket til at prioritere og fokusere arbejdet for øget gennemførelse. Med handlingsplanerne bliver der ikke kun igangsat nye indsatser, det fremhæves også i interviewene at handlingsplanerne er med til at synliggøre noget af det arbejde som allerede udføres. Endelig fremhæves det at handlingsplanerne fremmer et fokus på at dokumentere indsatserne og en vurdering af om indsatserne har virket som forventet.

Handlingsplanerne indgår i skolernes strategiske kvalitetsarbejde og sikrer prioritering af arbejder for øget gennemførelse. Hermed indgår handlingsplanerne i samspil og konkurrence med andre styringsredskaber såsom skolens pædagogiske strategi eller andre satsningsområder som fx it. Det fremgår af interviewene at handlingsplanerne er forankret forskelligt på skolerne i forhold til

skolernes generelle strategiske kvalitetsarbejde. På nogle af skolerne er handlingsplanen et centralt redskab i skolens kvalitetsarbejde, mens handlingsplanerne på andre skoler optræder på linje med andre styringsredskaber.

Selvom skolerne i interviewene altså udtrykker sig positivt om handlingsplanerne, nævner de dog også at det er et stort arbejde at udarbejde handlingsplanerne, og at kravet om hvert år at skulle præsentere to til syv indsatser for øget gennemførelse kan anspore til 'projektmageri'. Det konkrete arbejde i de ni udvalgte indsatser og planerne for deres fremtidige forankring peger dog ikke på at denne problematik er gennemgående for alle indsatser.

De fremtidige ønsker til handlingsplanerne drejer sig om at de skal blive et bedre redskab til at understøtte og indgå i samspil med skolernes øvrige kvalitetsarbejde. Særligt vurderes timingen i arbejdet med handlingsplanerne ikke at være optimal i forhold til skolernes årshjul med kvalitetsarbejde. Der er mulighed for at indsatser i handlingsplanen kan strække sig over et til tre år, men blandt deltagerne på workshoppen blev der efterspurgt et mere langsigtet fokus i handlingsplanerne så der i endnu højere grad bliver lagt op til at planlægge indsatser over en periode på fx to-fem år. For indsatser som strækker sig over mere end et år er der krav om at skolerne for hvert år skal angive en forventet effekt. Her peger deltagerne på at det er vigtigt at kravene til udbyttet af indsatsen kan udvikle sig med implementeringen. Dette for at tydeliggøre indsatsernes naturlige udviklingsproces fra det første år med pilotprojekt til det efterfølgende arbejde med spredning og forankring. Endelig ønskes det at selve den organisatoriske implementering og spredningen af indsatserne tillægges en større værdi i handlingsplanerne så det ikke kun er gennemførelsesprocenten og realiseringen af slutmålene der vægtes i handlingsplanerne.

Implementering af indsatserne

Der er stor forskel på de udvalgte indsatser i forhold til omfang, og dette betyder selvfølgelig at der også er forskelle i implementeringen af indsatserne. Det er primært skolernes egne medarbejdere som er involveret i indsatserne, men i nogle af indsatserne er også andre skoler og eksterne aktører involveret.

Arbejdet med at tilpasse og forankre indsatserne på de enkelte indgange fremstår som et centralt element i implementeringen. I de udvalgte indsatser har uddannelseslederne været med til at afgøre om en konkret indsats er relevant for deres indgang, og beslutte om indsatsen skal tilpasses deres egen indgang. Netop muligheden for at tilpasse en indsats til forskellige indgange fremhæves som vigtig.

En anden central forudsætning for at sikre spredning og forankring i organisationen er at der er ledelsesmæssigt fokus på opfølgning af indsatserne. Med handlingsplanerne lægges der vægt på igangsætning af og opfølgning på indsatserne inden for en kort tidsperiode, men implementering tager tid, og medarbejdere på tværs af indsatserne peger derfor på vigtigheden af at ledelsen fastholder fokus på indsatserne og arbejder med deres forankring i den videre driftsfase. Hvis spredning og forankring bliver overladt til det enkelte team uden ledelsesmæssig opfølgning, er der risiko for at der bliver tale om en meget spredt og tilfældig indsats som er afhængig af enkelte læreres engagement i indsatsen.

I de udvalgte indsatser er der også stor variation i omkostningerne. Nogle indsatser har krævet ansættelse af nye medarbejdere til fx projektledelse og større udgifter til fx morgenmad, mens andre er blevet gennemført inden for den eksisterende ansvars- og arbejdsfordeling. I sidstnævnte tilfælde er der ikke udarbejdet et udspecificeret budget, og omkostningerne ved indsatsen er derfor ikke tydelige. Det er primært i forbindelse med de indsatser hvor der er søgt medfinansiering at der har været opfølgning på de afholdte omkostninger ved de specifikke indsatser.

Vurdering af udbyttet af indsatserne

Skolerne skal i deres handlingsplaner redegøre for udbyttet af de indsatser som de har gennemført i forhold til elevernes gennemførelsesprocent. De interviewede personer med ledelsesansvar er meget bevidste om dette krav, men erfaringen er at det er svært for skolerne at vurdere og dokumentere udbyttet af deres indsatser i forhold til gennemførelsesprocenten. De interviewede personer med ledelsesansvar vurderer derfor også udbyttet af indsatserne på baggrund af andre

faktorer som fx fremmøde ved arrangementer og uformelle tilbagemeldinger fra praktikstederne. Der er store forskelle på hvordan indsætterne evalueres, men der kan dog iagttages en tendens til at evalueringen af indsætterne ikke gennemføres systematisk og ofte sker uformelt. Udbyttet af alle indsætterne vurderes positivt, og de planlægges videreført.

Fremadrettet blev der i forhold til arbejdet med at redegøre for udbyttet af indsætterne efterspurg: 1) støtte og redskaber til at forbedre arbejdet med at evaluere indsætterne, 2) at andre tal end gennemførelsesprocenten anvendes til at vurdere udbyttet af en indsats – herunder større vægt på kvalitative data – og 3) for indsætter som strækker sig over mere end et år bør kravene til den forventede effekt tage hensyn til at udbyttet af indsætten vil udvikle sig med implementeringen.

Flere praktikpladser og overgangen fra grundforløb til hovedforløb

Det første af de tre temaer som undersøgelsen sætter fokus på, er indsætter for at skabe flere praktikpladser og at understøtte overgangen fra grundforløb til hovedforløb. Tre indsætter indgår som cases under dette tema:

- Virksomhedssamarbejde for flere praktikpladser, Skolen for Klinikassistenter og Tandplejere (case A)
- Fortsat gode muligheder for praktikpladser samt fastholdelse i praktikken, Gråsten Landbrugsskole (case B)
- Skole-, elev- og virksomhedssamarbejde på hovedforløb, Køge Handelsskole (case C).

Indsætter for at skabe flere praktikpladser og at understøtte overgangen fra grundforløb til hovedforløb kan have flere formål. I de tre udvalgte indsætter står tre formål frem: 1) at fastholde elever i praktikken, 2) at finde flere praktikpladser og at fastholde praktikpladserne til efterfølgende elever og 3) at støtte elever der har svært ved at skaffe sig en ordinær praktikplads. Særligt formål 1 og 2 er i fokus i de udvalgte indsætter.

Fælles for skolerne er at de har oplevet tilfælde af frafald og ophævelser af praktikaftaler som de vurderer skyldes manglende forventningsafstemning mellem elever og praktiksteder. Derfor har de vurderet det som vigtigt at få en tættere kontakt med henholdsvis virksomheder og elever, men også at understøtte en dialog mellem dem. I indsætterne har skolerne arbejdet med forskellige modeller for at opnå en dialog med eleverne og praktikstederne både hver for sig og samlet, henholdsvis før og under praktikforløbene. Der er flere forskellige modeller i spil som alle vurderes positivt, og derfor understreger de deltagende skoler at det er vigtigt at prioritere i forhold til skolens egne udfordringer og at tilpasse indsætterne i forhold til skolens praktiksteder og brancher.

Skolerne har reflekteret en del over deres rolle som facilitator af dialogen mellem elever og praktiksteder. På den ene side er de bevidste om at det er skolens opgave at sikre at der er kvalitet i praktikperioden, men på den anden side ønsker skolerne ikke at skubbe praktikstederne fra sig ved at stille for mange krav. Skolerne anbefaler dog andre som overvejer lignende indsætter, at de skal tage rollen som facilitator på sig. På skolerne oplever de at eleverne ellers kan mangle hjælp, og at praktikstederne sætter pris på skolernes aktive rolle.

Motion, sund kost og andre sundhedsfremmende tiltag

Et andet tema som undersøgelsen har sat fokus på, er arbejdet med motion, sund kost og andre sundhedsfremmende tiltag. I undersøgelsen indgår følgende tre indsætter som har fokus på at forbedre elevernes livsstil:

- Idræt og sundhed, AARHUS TECH (case D)
- Frisk start på læringen, Skive Tekniske Skole (case E)
- Fra kostskole og campus til Learning Center, Den jyske Haandværkerskole (case F).

Forskellige formål går igen i indsætterne: 1) at gøre eleverne læringsparate, 2) at udvikle de sociale relationer, 3) at udvikle elevernes generelle bevidsthed om kost og motion og 4) at sikre at eleverne er fysisk og psykisk rustet til arbejdslivets krav. For skolerne er det især vigtigt at gøre eleverne læringsparate og udvikle de sociale relationer mellem eleverne og med lærerne. Men de er også bevidste om at udvikle elevernes generelle bevidsthed om kost og motion fordi de ser det

som deres ansvar som ungdomsuddannelsesinstitution. Skolerne fokuserer mindre på at ruste eleverne fysisk og psykisk til arbejdslivets krav.

Undersøgelsen viser imidlertid at ikke alle aktiviteter understøtter formålene lige godt. Fx understøtter alle typer af motionstilbud udviklingen af de sociale relationer mellem eleverne, mens kun skemalagt idræt med uddannede instruktører understøtter formålet om at sikre at eleverne er fysisk og psykisk rustet til arbejdslivets krav. De forskellige tilbud om sund kost i indsatserne som fx morgenmad og frugtordning understøtter alle at eleverne bliver læringsparate og mere bevidste om vigtigheden af kost og motion, mens kun tilbuddet om morgenmad understøtter udviklingen af sociale relationer. Dvs. at det for andre skoler som overvejer livstilsindsatser, er vigtigt at være sig bevidst hvilke formål man ønsker at understøtte inden man lægger sig fast på en indsats..

I organiseringen af de tre udvalgte indsatser er der visse fælles træk. Da denne type indsats ikke er en del af en erhvervsskoles kerneopgaver, vurderes det som vigtigt at have indsatsen forankret hos en projektleder for at fastholde den over tid. At få indsatsen tilpasset de enkelte indgange er også centralt, viser erfaringerne.

Undervisningsudvikling

Det tredje og sidste tema som undersøgelsen har sat fokus på, er undervisningsudvikling. Mange erhvervsskoler oplever udfordringer i form af en mere differentieret elevgruppe og en stigning i antallet af elever med særlige behov. Dette er også tilfældet i de tre indsatser som indgår i denne undersøgelse, og her har skolerne igangsat forskellige indsatser med fokus på undervisningsudvikling. Følgende indsatser indgår i undersøgelsen af dette tema:

- Udvikling af metoder og materialer til bogligt svage elever, Uddannelsescentret i Roskilde, Slagteriskolen (case G)
- Udbud af differentieret undervisningsforløb, Organia på HANSENBERG (case H)
- Fortsat implementering af læringsstile, SOSU Nord (case I).

De tre indsatser inden for dette tema er meget forskellige, men der kan på tværs iagttages et fokus på en bedre kobling mellem teori og praksis, på arbejdet med at bevidstgøre eleverne om deres egne styrker og udfordringer og give dem værktøjer til at håndtere disse, samt aktivt at udvikle de sociale fællesskaber mellem eleverne og mellem elever og lærere.

I to af indsatserne arbejder skolerne med at udvikle undervisningen med særlige grundforløbspakker og i den tredje med at udvikle den ordinære undervisning. Når der arbejdes med udvikling af grundforløbspakker, er målgruppen elever med særlige udfordringer og behov. Selvom indsatserne er målrettet disse elevers behov, er det vurderingen at de udviklede materialer og metoder også er relevante for andre elever. Hermed fungerer indsatserne som spydspidser for udvikling af materiale og metoder som senere kan indgå i skolens arbejde med udvikling af den ordinære undervisning.

I den tredje indsats arbejder skolen med at udvikle den ordinære undervisning så fokus både er på at lærerne skal udvikle deres undervisningsmetoder, og på at eleverne skal blive bevidste om deres egen læringsstil og dermed deres egen deltagelse i undervisningen. Alle pædagogiske medarbejdere har været inddraget i indsatsen og alle elever får testet deres læringsstile. Dette understøtter en sammenhæng i den pædagogiske praksis uafhængigt af lærerne og på tværs af hold. Hermed sikres også en sammenhæng for lærerne som får en fælles referenceramme for dialog om deres undervisningspraksis. Dette stiller dog store krav til den organisatoriske implementering af indsatsen for at sikre at alle lærere får ejerskab til de nye undervisningsmetoder, og at metoderne fastholdes efter implementering.

Skolerne oplever at det er svært at finde tid til at udvikle undervisningsmetoderne i dagligdagen, så det at arbejde med indsatserne i handlingsplanen har givet dem tid og lejlighed til at dele erfaringer, udvikle nye undervisningsmaterialer og få kompetenceudvikling.

2 Indledning

Regeringen har opstillet en målsætning om at øge andelen af unge der gennemfører en ungdomsuddannelse, til 95 %. Et element i arbejdet med at realisere målsætningen er at alle erhvervsskoler skal udarbejde en årlig handlingsplan for øget gennemførelse. Her skal skolerne beskrive de indsatser som de planlægger at gennemføre for at nå deres mål, og evaluere allerede gennemførte indsatser. I foråret 2011 indsendte skolerne deres fjerde handlingsplan for øget gennemførelse til Undervisningsministeriet (nu Ministeriet for Børn og Undervisning (MBU)).

Kontorerne for erhvervsfaglige uddannelser i MBU har bedt EVA om at gennemføre en undersøgelse af erhvervsskolernes erfaringer med udbyttet af forskellige typer af indsatser for øget gennemførelse og om at samle op på erfaringerne med implementeringen af indsatserne.

2.1 Formål og fokusområder

Formålet med undersøgelsen er at kvalificere og inspirere skolerne hvad angår indhold og implementering af fremtidige indsatser. To fokusområder er omdrejningspunktet for undersøgelsen:

- Forskellige måder at arbejde med samme type indsats for øget gennemførelse på og udbyttet af disse indsatser
- Erfaringer og overvejelser fra arbejdet med at implementere de forskellige typer af indsatser, herunder organiseringen af indsatserne og arbejdet med handlingsplanerne for øget gennemførelse.

Inden for begge disse fokusområder tager undersøgelsen afsæt i tre typer af indsatser og erfaringerne med at arbejde med dem. De udvalgte indsatser kan inddeles i tre typer:

- Indsatser for at skabe flere praktikpladser og for at understøtte overgangen fra grundforløb til hovedforløb
- Individuelle og sociale indsatser med fokus på motion, sund kost og andre sundhedsfremmende tiltag
- Undervisningsudvikling.

2.2 Datagrundlag og organisering

Undersøgelsens datagrundlag er ni cases. Hver case er en indsats som er beskrevet i skolernes handlingsplaner for 2010 og 2011. Undersøgelsen er gennemført kvalitativt og baserer sig på telefoninterviews, desk research og en workshop.

Undersøgelsen er gennemført af en projektgruppe bestående af specialkonsulent Sanya Gertsen Pedersen (projektleder) og specialkonsulent Tine Holm. Projektgruppen har det praktiske og metodiske ansvar for undersøgelsen.

2.2.1 Udvalgelse af tre typer af indsatser og ni cases

De tre typer af indsatser og de ni konkrete cases er udvalgt af MBU i dialog med EVA ud fra følgende kriterier:

- Indsatsen er indgået i skolens handlingsplan for både 2010 og 2011. Dette kriterium er opstillet for at sikre at indsatsen er igangsat på undersøgelsestidspunktet, og at der er gjort konkrete erfaringer med indsatsen.
- Indsatsen skal ikke nødvendigvis repræsentere best practice, men afspejle både gode og mindre gode erfaringer.
- De udvalgte indsatser skal repræsentere forskellige skoletyper.

- Enkelte indsatser der har fået medfinansiering, prioriteres for at undersøge på hvilken måde medfinansieringen har påvirket indsatsen.

Følgende skoler og indsatser indgår i undersøgelsen:

Indsatstype	Indsatsen og erhvervsskolens navn
Indsatser for at skabe flere praktikpladser og for at understøtte overgangen fra grundforløb til hovedforløb	Case A: Virksomhedssamarbejde for flere praktikpladser, Skolen for Klinikassistenter og Tandplejere
	Case B: Fortsat gode muligheder for praktikpladser samt fastholdelse i praktikken, Gråsten Landbrugsskole
	Case C: Skole-, elev- og virksomhedssamarbejde på hovedforløb, Køge Handelsskole
Individuelle og sociale indsatser med fokus på motivation, sund kost og andre sundhedsfremmende tiltag	Case D: Idræt og sundhed, AARHUS TECH
	Case E: Frisk start på læringen, Skive Tekniske Skole
	Case F: Fra kostskole og campus til Learning Center, Den jydsk Haandværkerskole
Undervisningsudvikling	Case G: Udvikling af metoder og materialer til bogligt svage elever, Uddannelsescentret i Roskilde, Slagteriskolen
	Case H: Udbud af differentieret undervisningsforløb, Organia på HANSENBERG
	Case I: Fortsat implementering af læringsstile, SOSU Nord

Det skal bemærkes at EVA ikke har taget stilling til om indsatserne repræsenterer 'best practice', og hvordan de harmonerer med de forskellige regelsæt inden for deres område.

2.2.2 Ni casestudier

Casestudierne er baseret på telefoninterviews og en gennemlæsning af tilgængeligt baggrundsmateriale om indsatserne. De ni casestudier er gennemført i perioden fra maj til november 2011.

Der er i forbindelse med hver case gennemført tre til fem telefoninterviews med personer involveret på henholdsvis ledelsesmæssigt og udførende niveau. Der er gennemført interviews med bl.a. skolernes øverste ledelse, projektledere for indsatserne, uddannelses- eller afdelingsledere, særlige ressourcepersoner og lærere. Der har været stor forskel på indsatsernes omfang og indhold, og derfor er udvælgelsen af interviewpersoner blevet tilpasset hver case. I alt er der blevet gennemført 35 telefoninterviews. Bilag A er en oversigt over interviewpersoner.

Desuden er relevant baggrundsmateriale blevet gennemlæst, såsom skolens handlingsplaner for 2010 og 2011, og uddybende materiale, såsom midtvejsevalueringer, tidsplaner og breve.

2.2.3 Workshop

Med udgangspunkt i det indsamlede datamateriale udarbejdede EVA en beskrivelse af hver case og en indledende analyse på tværs af de tre typer af indsatser og på tværs af alle ni cases. Herefter gennemførte EVA en workshop som en del af dataindsamlingen.

Formålet med workshoppen var at perspektivere og uddybe resultaterne af den indledende analyse. På workshoppen blev deltagerne præsenteret for udvalgte resultater og bedt om at kommentere dem ud fra deres egne erfaringer og i fællesskab udarbejde gode råd til andre skoler.

Workshoppen blev holdt 25. oktober 2011 hos EVA. En repræsentant for hver af casene blev inviteret til workshoppen. Bilag B er en oversigt over deltagerne i workshoppen.

2.3 Rapportens opbygning

Rapporten indeholder foruden denne indledning et resume med centrale resultater og yderligere fire kapitler.

Kapitel 3 indeholder en tværgående analyse af de tre typer af indsatser og de ni cases. I kapitlet er der fokus på erfaringer med organisering og implementering på tværs af de ni cases, herunder erfaringer med at vurdere udbyttet af indsatserne.

Kapitel 4, 5 og 6 indeholder en analyse af hver af de tre typer af indsatser. Kapitel 3 sætter fokus på indsatser for at skabe flere praktikpladser og for at understøtte overgangen fra grundforløb til hovedforløb, kapitel 4 handler om individuelle og sociale indsatser med særligt fokus på motion, sund kost og andre sundhedsfremmende tiltag, og kapitel 5 omhandler undervisningsudvikling.

Hvert kapitel begynder med en analyse af den pågældende type indsats efterfulgt af en præsentation af hver case. De tre typer af indsatser og de tilhørende cases er meget forskellige, og derfor er der også forskel på hvad det har været relevant at inddrage i den tværgående analyse.

Det er vigtigt at nævne at der selvfølgelig findes andre modeller for de valgte typer af indsatser som ikke indgår i de tværgående analyser, da disse udelukkende er baseret på dataindsamlingen i forbindelse med de ni konkrete cases. Ligesom det er væsentligt at nævne at de ni skoler som bidrager med cases, også gennemfører indsatser inden for andre overlappende områder som samlet bidrager til skolernes målopfyldelse, men som ikke er medtaget i denne analyse.

Denne rapport og yderligere information om projektet, herunder projektbeskrivelsen, kan hentes på projektets hjemmeside: <http://www.eva.dk/projekter/2011/fra-handlingsplan-til-virkelighed-undersogelse-af-implementeringen-af-ni-indsatser-for-oget-gennemforelse>.

3 Tværgående analyse af indsatserne og arbejdet med handlingsplanerne

I denne undersøgelse sætter vi fokus på indsatser inden for tre temaer som indgår i en stor del af erhvervsskolernes handlingsplaner for øget gennemførelse for 2011¹:

- Indsatser for at skabe flere praktikpladser og at understøtte overgangen fra grundforløb til hovedforløb, hvilket henholdsvis 45 % og 12 % af skolerne arbejder med.
- Undervisningsudvikling som 39 % af skolerne arbejder med.
- Individuelle og sociale indsatser som 31 % af skolerne arbejder med. Her sætter vi særligt fokus på motion, kost og andre sundhedsfremmende tiltag.

I dette kapitel foretager vi en tværgående analyse af de ni cases. Afsnit 3.1 handler om hvordan handlingsplanerne og ideerne til indsatserne er blevet udviklet. Afsnittet gennemgår desuden skolernes vurdering af handlingsplaner som redskab til øget gennemførelse og deres ønsker til det fremtidige handlingsplansarbejde. I afsnit 3.2 ser vi på hvordan indsatserne er blevet implementeret, og hvilke modeller der er for implementering. I det sidste afsnit (afsnit 3.3) gennemgås de overvejelser skolerne gør sig om at vurdere udbyttet af deres egne indsatser. Efter dette tværgående kapitel vil de efterfølgende kapitler tage afsæt i erfaringer med indhold og implementering inden for hvert af de tre overordnede temaer.

3.1 Ansvar for handlingsplanerne og udviklingen af ideer til indsatserne

Dette afsnit ser nærmere på hvordan ideerne til indsatserne er udviklet, og hvem der har ansvaret for at udarbejde handlingsplanerne, på tværs af de ni cases.

3.1.1 Ansvar for handlingsplanerne og beskrivelse af indsatserne

Det er skolernes bestyrelse som skal underskrive handlingsplanerne, men hvem udarbejder dem? I de udvalgte indsatser er ansvaret for skolernes handlingsplaner forankret på øverste ledelsesniveau, mens varetagelsen af den konkrete udarbejdelse af handlingsplanen, fx at udvikle ideer til indsatserne og skrive udkast, varierer de udvalgte skoler imellem. På tværs af de ni indsatser er der forskellige modeller for hvem der varetager opgaven med at udarbejde handlingsplanen:

- Et medlem af skolens øverste ledelse, fx uddannelsesdirektøren eller vicedirektøren
- En uddannelsesleder
- En overordnet projektleder som generelt på skolen står for udviklingsprojekter, herunder for at udarbejde projektansøgninger og projektafrapportering foruden handlingsplanen for øget gennemførelse.

Ikke overraskende er der en tendens til at det på de mindre skoler og brancheskolerne er uddannelseslederne som står for at udarbejde handlingsplanen, mens arbejdet på de større skoler og skoler med flere indgange er forankret i en tværgående organisatorisk funktion hos den øverste ledelse eller hos en overordnet projektleder. Der er dog også undtagelser blandt casene hvor mindre skoler og brancheskoler har forankret opgaven i en tværgående funktion.

¹ Kilde: <http://www.uvm.dk/Uddannelser-og-dagtilbud/Erhvervsuddannelser/I-fokus-paa-erhvervsuddannelsesomraadet/Oeget-gennemfoerelse-paa-erhvervsuddannelserne>

3.1.2 Inspiration fra tidligere indsatser på egen eller andre skoler

Inspirationen til indsatserne har flere af skolerne fået dels fra tidligere initiativer på deres egen skole, fx et FOU-projekt, og dels fra viden om andre skolers indsatser gennem netværk eller konferencer eller fra EMU.

Ideer til indsatser spredte sig altså mellem skolerne, men på workshoppen blev det også nævnt at skolerne oftest henter inspiration fra samme skoletype. Deltagerne i workshoppen vurderede dog at der er meget inspiration at hente ved at fx tekniske skoler, landbrugsskoler og handelsskoler udveksler ideer.

Analysen af handlingsplansteksterne og de gennemførte interviews viser imidlertid at der i nogle af indsatserne ikke er tydelig sammenhæng mellem de valgte indsatser og skolens udfordringer i forhold til frafald. Dvs. at det problem som indsatsen skal løse, enten ikke fremstår helt tydeligt eller ikke er forankret i skolens frafaldsanalyser. Dette kan være et tegn på at erfaringer fra andre skoler har inspireret til indsatsen, men at indsatsens formål ikke er sammenholdt kritisk med skolens analyse af årsagerne til dens egne elevers frafald og deres behov.

3.1.3 Vurdering af handlingsplanerne

Skolerne har udarbejdet handlingsplaner siden 2008, og som det nævnes i EVA's evaluering af handlingsplanerne fra 2009², er skolerne blevet fortrolige med handlingsplanen som værktøj, og den er blevet integreret i skolernes kvalitetsarbejde.

Handlingsplanerne vurderes gennemgående positivt på de ni skoler. De vurderes som et redskab der har medvirket til at opprioritere området og fokusere arbejdet med at øge gennemførelsesprocenten. Med handlingsplanerne bliver der igangsat nye indsatser, men det fremhæves også i interviewene og på workshoppen at handlingsplanerne er med til at synliggøre noget af det arbejde som allerede gøres. En repræsentant for en af skolerne nævner fx at det før var mere tilfældigt hvilke indsatser som blev igangsat, og det vurderes at handlingsplanerne har medvirket til at fokusere og systematisere dette arbejde.

En forpligtelse til at gennemføre de indsatser der er beskrevet i handlingsplanen, står også frem på tværs i interviewene. Forpligtelsen begrundes med at den øverste ledelse står bag handlingsplanen, at bestyrelsen har underskrevet den, og at den er offentliggjort på skolens hjemmeside. Oplevelsen af en sådan forpligtelse er nødvendig, bemærker en af de interviewede, da det er nemt at få ideer til indsatser, men vigtigere og sværere at følge dem til dørs. Det fremhæves bl.a. at den øverste ledelse med handlingsplanen sender et tydeligt signal til uddannelsesledere og andre om at den forventer handling på et område, og at indsatser som er beskrevet i handlingsplanen, ikke kan udskydes.

Endelig fremhæves det i interviewene og på workshoppen at handlingsplanerne fremmer et fokus på at følge op på indsatserne og vurdere om de har virket som forventet. Det nævnes at indsatser som ikke umiddelbart lever op til forventningerne, nemt kan "løbe ud i sandet", men at handlingsplanen netop sikrer forpligtelse til at følge op på indsatserne i og med at udbyttet af de konkrete indsatser skal beskrives i skolens efterfølgende handlingsplan.

Handlingsplanerne og indsatserne for øget gennemførelse indgår i skolernes strategiske kvalitetsarbejde i forhold til prioritering af området. Hermed kommer handlingsplanerne også til at indgå i samspil og konkurrence med andre styringsredskaber såsom skolens pædagogiske strategi eller andre satsningsområder som fx it. Det står frem i casene at handlingsplanerne er forankret forskelligt på skolerne i forhold til skolernes strategiske kvalitetsarbejde. På nogle af skolerne står handlingsplanen frem som et centralt element i skolens kvalitetsarbejde, mens den på andre skoler indgår i kvalitetsarbejdet på linje med andre styringsredskaber.

Selvom de interviewede personer altså er positive over for handlingsplanerne, nævner de dog også at det er et stort arbejde at udarbejde dem, og at kravet om hvert år at skulle præsentere to til

² Handlingsplaner for øget gennemførelse, 2009

fem indsatser for øget gennemførelse kan lægge op til projektmageri hvor indsatser gennemføres og hvert år erstattet af nye indsatser uden fokus på forankring eller spredning i skolens organisation. Det konkrete arbejde i de ni udvalgte indsatser og planerne for den fremtidige forankring af indsatserne peger dog ikke på at denne problematik er gennemgående.

3.1.4 Ønsker til handlingsplanen i fremtiden

Handlingsplanerne vurderes altså generelt positivt. De interviewede personers ønsker til handlingsplanerne handler derfor om at handlingsplanerne fremover i højere grad kan understøtte og indgå i samspil med skolernes øvrige kvalitetsarbejde.

Enkelte af de udvalgte skoler arbejder allerede med at involvere flere medarbejdere i arbejdet med handlingsplanerne, og i et fremtidigt perspektiv er der overvejelser om at lærerkollegiet generelt eller på teamniveau med fordel kan involveres mere i udarbejdelsen af indsatserne der skal indgå i handlingsplanen for at udvikle flere relevante ideer, for at prioritere indsatserne og for at bevidstgøre lærerne om handlingsplanen og forpligte dem på indsatserne i den.

Der blev på workshoppene udtrykt et ønske om at arbejdet med handlingsplanerne fremover i højere grad vil kunne understøtte og indgå mere naturligt i samspil med det øvrige kvalitetsarbejde som allerede udføres, fx arbejdet med de lokale uddannelsesplaner og i teamene. Særligt vurderes timingen i arbejdet med handlingsplanerne ikke at være optimal i forhold til skolernes årshjul med kvalitetsarbejde. I stedet for at handlingsplanerne skal indsendes 1. marts, blev der på workshoppene udtrykt et ønske om flytte dette tidspunkt til efteråret.

Indsatser i handlingsplanen kan strække sig over et til tre år, men blandt deltagerne på workshoppene blev der efterspurgt et mere langsigtet fokus i handlingsplanerne så der i endnu højere grad bliver lagt op til at planlægge indsatser over en periode på fx to-fem år. For indsatser som strækker sig over mere end et år er der krav om at skolerne for hvert år skal angive en forventet effekt. Her peger deltagerne på at det er vigtigt at kravene til udbyttet af indsatsen kan udvikle sig med implementeringen. Dette for at tydeliggøre indsatsernes naturlige udviklingsproces fra det første år med pilotprojekt til det efterfølgende arbejde med spredning og forankring. Workshoppens deltagere var dog også bevidste om at der skal være mulighed for at lukke en indsats efter det første år hvis resultatet ikke er godt nok.

Endelig udtrykte workshoppens deltagere et ønske om at selve den organisatoriske implementering og spredningen af indsatserne bliver tillagt en større værdi i handlingsplanerne så det ikke kun er gennemførelsesprocenten og realiseringen af slutmålene der vægtes. Dette kan for eksempel gøres ved at lade delmål indgå i handlingsplanen i form af implementeringsmål for indsatserne og mål for udbredelsen på indgangs- og teamniveau.

3.2 Implementeringen af indsatserne på tværs

Hvor ansvaret for handlingsplanerne og indsatserne er forankret hos den øverste ledelse, er udarbejdelsen af handlingsplanen, projektledelse og gennemførelse af indsatserne uddelegeret. De interviewede personer understreger dog vigtigheden af at indsatserne er forankret hos den øverste ledelse så indsatserne prioriteres og tildeles ressourcer.

Der er stor forskel på de udvalgte cases hvad angår indsatsernes omfang med hensyn til hvor mange indgange, elever, lærere og andre ansatte der er involveret. Dette har selvfølgelig også betydning for forskellene i organisering og implementering af indsatserne.

3.2.1 Projektledelse

I de cases hvor handlingsplanen og indsatserne er forankret på brancheskoler og den enkelte indgang, uddelegerer uddannelseslederne ansvaret for de forskellige aktiviteter til lærere eller særlige ressourcepersoner. I de cases hvor indsatserne går på tværs af flere indgange, har der derimod været behov for at uddelegere ansvaret til en overordnet projektleder. Denne overordnede projektledelse fordeler sig på tre modeller:

- En projektleder som på tværs af skolens indgange varetager projektledelsen på et overordnet niveau ved at koordinere og sikre fremdrift i *flere udviklingsprojekter*

- En projektleder som på tværs af skolens indgange arbejder på fuld tid med *en specifik indsats*
- Lærere eller andre ansatte der har projektledelsesopgaven *i kombination med andre opgaver*.

I enkelte af indsætterne er der desuden nedsat en styregruppe der for at koordinere og sikre fremdrift i indsatsen samler centrale aktører som projektledere, repræsentanter for den overordnede ledelse eller for de involverede indganges ledelse og lærere. Erfaringerne peger på at en styregruppe er relevant ved indsætter som er komplekse eller involverer flere indgange, for at sikre fælles videndeling og forpligtelse over for indsatsen.

3.2.2 Tilpasning og forankring på de enkelte indgange

Arbejdet med at tilpasse indsætterne og forankre dem på de enkelte indgange er et centralt element i implementeringen af indsætterne.

I de udvalgte indsætter har uddannelseslederne været med til at afgøre om en indsats er relevant for deres indgang og beslutte evt. tilpasninger til indsatsen i forhold til den specifikke indgang. Det er også uddannelseslederen som udpeger de særlige ressourcepersoner og lærere som skal involveres i det videre arbejde med indsatsen. Netop muligheden for at tilpasse en indsats til de forskellige indgange fremhæves af de interviewede som vigtig.

Der er forskel på om alle eller udvalgte lærere deltager i indsætterne. Det er uddannelseslederne som udvælger lærerne, og de tager afsæt i om lærerne har en særlig viden inden for eller en personlig interesse for et emne, eller om de generelt er åbne over for at prøve noget nyt. Lærernes interesse og engagement fremhæves i interviewene som centrale faktorer for indsætternes succes. Når de interviewede personer skal give anbefalinger, understreger de at det er vigtigt at lærerne oplever indsatsen som meningsfuld, og at de er motiverede og engagerede.

I flere af indsætterne har der været involveret særlige ressourcepersoner, fx praktikpladskonsulenter, og indsatsen har været en videreudvikling af deres arbejdsopgaver. Hermed er indsatsen direkte konkret blevet forankret i den eksisterende organisation.

En anden central faktor for at sikre udbredelse og forankring i organisationen er at der er ledelsesmæssigt fokus på opfølgningen af indsætterne. Med handlingsplanerne er der krav om igangsætning af og opfølgning på indsætterne inden for en kort tidsperiode, men implementering tager tid, og de interviewede på tværs af indsætterne peger derfor på vigtigheden af at ledelsen fastholder fokus på indsatsen og arbejder med forankring af indsætterne i den videre driftsfase. Det bemærkes, at hvis spredning og forankring bliver overladt til det enkelte team uden en forpligtelse til opfølgning, er der risiko for at der bliver tale om en spredt og tilfældig indsats som er afhængig af enkelte læreres engagement i indsatsen.

3.2.3 Samarbejde med eksterne aktører

Det er primært skolernes egne medarbejdere som er involveret i indsætterne, men i nogle af indsætterne er eksterne aktører med specialistkompetence, fx oplægsholdere, idrætsinstruktører eller journalister, også blevet involveret.

Enkelte af skolerne har indgået et samarbejde med andre skoler. Imidlertid udarbejdes handlingsplanerne individuelt for hver skole, og det har derfor været nødvendigt at udarbejde separate projektbeskrivelser og afrapporteringer, hvilket har begrænset fordelene ved et samarbejde. I en af indsætterne er samarbejdet dog blevet videreført.

3.2.4 Indsætterne tilpasses løbende

Alle de ni indsætter er blevet igangsat og gennemført som intenderet i handlingsplanerne, men der har været mindre justeringer. Det drejer sig dels om tilføjelser for at forbedre udbyttet, fx om udvikling af en pjece for at informere om et nyt tilbud til relevante målgrupper, og dels om justeringer hvor aktiviteter som ikke har fungeret, er blevet tilpasset eller fjernet. Tilpasninger er sket løbende og har været begrænsede. De opleves som uproblematisk af de interviewede.

3.2.5 Stor variation i omkostninger til indsætterne

I casene er der stor variation i omkostningerne til indsætterne. Nogle af indsætterne har krævet dels ansættelse af nye medarbejdere, fx en projektleder eller en praktikpladskonsulent, dels udgifter til fx morgenmad eller leje af idrætsfaciliteter. Andre indsætter er blevet gennemført inden for den eksisterende ansvars- og arbejdsfordeling, og der er derfor ikke udarbejdet et udspecificeret budget, hvorfor omkostningerne til indsætten ikke er kendt. Kun i de indsætter som der er søgt medfinansiering til, har der været krav om udarbejdelse af et budget og det er også primært her der har været tættere opfølgning på de afholdte omkostninger ved indsætterne.

3.2.6 Fokus på indsætter med medfinansiering

Fem ud af de ni udvalgte indsætter har modtaget medfinansiering. I interviewene blev ledelsespersoner på de pågældende skoler bedt om at vurdere hvordan medfinansieringen havde påvirket de konkrete indsætter. Det fremgår af interviewene at nogle af indsætterne ikke ville være blevet igangsat uden medfinansiering, mens andre indsætter muligvis ville være blevet igangsat, men at medfinansieringen medførte at indsætterne blev mere omfattende og bredere forankret, hvilket vurderes at have sikret et bedre resultat.

De interviewede pegede på to aspekter af medfinansiering der forekom problematiske. For det første anses det som problematisk at der kun kan søges medfinansiering til nye indsætter. Der blev udtrykt et ønske om at kunne søge støtte til det videre arbejde med spredning og forankring af indsætterne. For det andet opleves det som problematisk at 25 % af medfinansieringen er afhængig af at de opstillede mål for gennemførelsesprocenten nås. De interviewede mente at disse måltal er for begrænsede til at man kan vurdere udbyttet af indsætterne, og at der er behov for også at kunne vurdere udbyttet i forhold til andre indikatorer (uddybes nærmere i afsnit 3.3).

3.3 Udbyttet af indsætterne på tværs

En gennemgående pointe som fremkommer tydeligt ved gennemlæsning af handlingsplanerne, i interviewene og i input fra workshoppen, er at det er svært for skolerne at dokumentere og vurdere udbyttet af deres indsætter. Dette afsnit redegør for de overvejelser de ni skoler har gjort om hvordan udbyttet af indsætterne kan vurderes, og hvorfor det er så svært.

3.3.1 Udbytte af indsats svært at dokumentere

Det fremgår af skabelonen for *Handlingsplan for øget gennemførelse* fra 2011 at:

Skolen skal for hvert indsatsområde [...] redegøre for den opnåede effekt af indsætten. Redegørelsen skal indeholde en kort beskrivelse af den gennemførte indsats samt skolens erfaringer med, hvad skolen vurderer har virket hhv. ikke har virket.

Dvs. at skolerne skal kunne redegøre for udbyttet af hver enkelt indsats, og at udbyttet af indsætten især vurderes i forhold til gennemførelsesprocenten. Dette er de interviewede personer med ledelsesansvar bevidste om.

Imidlertid er det svært for skolerne at redegøre for den opnåede effekt af de enkelte indsætter. Dette var tydeligt i EVA's evaluering af handlingsplanerne for 2008 og 2009, og det er også en tydelig tendens i denne undersøgelse. De interviewede og deltagerne på workshoppen fremhæver følgende grunde til at det er svært at redegøre for effekten:

- Tallene for skolens samlede gennemførelsesprocent er aggregerede, og udbyttet af de enkelte indsætter er ikke synlige med denne opmålingsmetode.
- Flere indsætter dækker den samme målgruppe, og udbyttet af de enkelte indsætter er derfor svære at afgrænse.
- Der er ikke tid nok til at måle udbyttet af de enkelte indsætter inden for handlingsplanens ramme på et år.
- Det er svært at sammenligne udbyttet da skolerne oplever at de arbejder med et varierende elevgrundlag. Elevsammensætningen ændrer sig fra hold til hold og fra år til år, så hvert års elever har forskellige udfordringer hvorfor effekten af indsætterne ændrer sig.

3.3.2 Begrænset systematik i evalueringerne af indsatserne

Skolerne vælger derfor at vurdere indsatserne og beslutte om indsatserne skal fortsættes på baggrund af andre faktorer som fx elevernes eller praktikstedernes fremmøde ved arrangementer, tilbagemeldinger fra elever, lærere og praktikstederne. Herudfra vurderes alle de udvalgte indsatser positivt, og de planlægges videreført.

Der er store forskelle i evalueringen af indsatserne: fra evalueringsmøder hver 10. uge gennem indsatsens forløb til en enkel konstatering af at de planlagte tiltag er gennemført, frem for en vurdering af om de planlagte tiltag har haft betydning i forhold til at nå målet. Der kan dog iagttages en tendens til at evalueringen af indsatserne sker uformelt og ikke systematisk med indsamling af relevant data. Det skal dog her bemærkes at de indsatser der har fået medfinansiering, udsættes for en mere systematisk evaluering.

En ulempe ved den uformelle og ikke-systematiske evalueringsform er at den nemt bekræfter at alt er som det skal være, at problemer og evt. uhensigtsmæssige konsekvenser af en indsats ikke opdages og der ikke sker en kritisk analyse og afvejning af om udbyttet står mål med de ressourcer som bruges på indsatsen. Det kan være problematisk fordi der er risiko for hvert år at akkumulere nye indsatser uden at der tages stilling til om de er centrale i forhold til skolens kerneydelse, eller om det er de indsatser der i forhold til de anvendte ressourcer giver de bedste resultater.

Deltagerne i workshoppen efterspurgte:

- At kunne få støtte og redskaber til at forbedre arbejdet med at evaluere indsatserne
- At andre tal end gennemførelsesprocenten anvendes til at vurdere udbyttet af en indsats, herunder at der lægges større vægt på kvalitative data
- At udbyttet af indsatserne ikke skal vurderes årligt, men fx efter to-tre år så der er tid til at gennemføre et pilotprojekt hvor der gøres erfaringer som kan indarbejdes i spredningen og forankringen af indsatsen.

4 Flere praktikpladser og bedre overgang fra grundforløb til hovedforløb

Indsatser for at skabe flere praktikpladser og for at understøtte overgangen fra grundforløb til hovedforløb indgår i mange af handlingsplanerne for øget gennemførelse, og vi har derfor valgt at se nærmere på erfaringerne med forskellige praktikpladsindsatser. I dette kapitel har vi undersøgt erfaringerne med indsatser der retter sig mod henholdsvis elever og praktiksteder.

Resultaterne i dette kapitel er baseret på erfaringer fra følgende indsatser:

- Fortsat gode muligheder for praktikpladser samt fastholdelse i praktikken, Gråsten Landbrugsskole (case A)
- Virksomhedssamarbejde for flere praktikpladser, Skolen for Klinikassistenter og Tandplejere (case B)
- Skole-, elev- og virksomhedssamarbejde på hovedforløb, Køge Handelsskole (case C).

4.1 Formål

Der kan være flere formål med at igangsætte indsatser i forbindelse med praktikpladser. I de tre udvalgte indsatser står tre formål frem i handlingsplanerne:

- At fastholde elever i praktikken
- At finde flere praktikpladser og at fastholde praktikpladserne til efterfølgende elever
- At støtte elever der har svært ved at skaffe sig en ordinær praktikplads.

Særligt det første formål om at fastholde eleverne i praktikken både i prøvetiden og efterfølgende og det andet formål om at sikre flere praktikpladser og at fastholde disse praktikpladser er de formål som de interviewede peger på som primære for indsatser i forbindelse med praktikpladser. Formålet om at støtte elever der har svært ved at skaffe sig en ordinær praktikplads, har kun én af indsatserne som sit primære mål.

Fælles for skolerne er at de har oplevet frafald og ophævelser af praktikaftaler som de vurderer skyldes manglende forventningsafstemning mellem elever og praktiksteder. Derfor har de oplevet det som vigtigt at få en god og tæt kontakt med henholdsvis praktiksteder og elever, men også at understøtte en dialog mellem dem både før og under praktikforløbene.

4.2 Indhold og udbytte

Gennemgående ser skolerne sig selv som bindeled i en treenighed mellem elev, praktiksted og erhvervsskole hvor skolen har en særlig opgave med hensyn til at understøtte dialog og forventningsafstemning mellem parterne.

På workshoppen reflekterede deltagerne over denne rolle. På den ene side ser skolerne det som deres opgave at sikre at der er kvalitet i praktikperioden og på den anden side ønsker de ikke at skubbe praktikstederne fra sig ved at stille for mange krav. Anbefalingen fra deltagerne til andre skoler var dog at tage rollen som bindeled og kvalitetssikrer på sig. Det er erfaringen på tværs af de tre indsatser at eleverne ellers kan mangle hjælp, og at praktikstederne sætter pris på skolerens tilbud om vejledning. Praktikstedernes ansvar er formelt defineret, men de kan alligevel være

usikre på hvordan de skal løfte opgaven. Praktikstederne er derfor glade for skolernes tilbud om rådgivning og støtte.

Skolens rolle som bindeled mellem elever og praktiksteder udspilles på forskellige tidspunkter i uddannelsen, og overordnet kan der på tværs af de tre indsatser ses forskellige målgrupper for skolernes indsatser:

- Eleverne specifikt
- Eleverne og praktikstederne i fællesskab
- Praktikstederne specifikt.

Afhængigt af hvilken af de tre målgrupper der er tale om, er der forskellige modeller for indsatserne. Oversigten nedenfor viser hvornår de forskellige modeller er placeret i uddannelsesforløbet.

Tidspunkt	Modeller	Målgruppe		
		Elever	Elever og praktiksteder	Praktiksteder
Før praktikken	Systematisering af kontakten til praktiksteder			X
	Administrativ hjælp til praktiksteder			X
	Arrangementer for elever og praktiksteder i forbindelse med rekrutteringen		X	
	Realitetstjek inden praktikstart	X		
Under praktikken	Møde mellem praktiksted og elev lige før eller i starten af første praktikperiode		X	
	Kontakt med eleverne i praktikperioden	X		
	Netværk og sociale arrangementer for eleverne i praktikperioden	X		
	Møde mellem praktiksted og elev om fagprøve		X	

I de følgende afsnit gennemgås modellerne med afsæt i målgrupperne. Afsnit 4.2.1 handler om indsatser der er specifikt rettet mod elever, afsnit 4.2.2 gennemgår indsatser rettet mod både elever og praktiksteder, og afsnit 4.2.3 handler om indsatser specifikt rettet mod praktikstederne. De tre udvalgte indsatser præsenteres i deres helhed afslutningsvis i kapitlet.

4.2.1 Indsatser specifikt rettet mod eleverne

Udfordringerne med at fastholde elever i praktikken handler dels om at sikre at eleverne har realistiske forventninger til uddannelsen og branchen, og dels om at sikre at eleverne ikke oplever problemer i praktikforløbet som de ikke kan overskue, så de afbryder deres uddannelse. Der er derfor i alle tre cases indsatser som er særligt rettet mod elever både før og under praktikken. De elevrettede indsatser kan opdeles i tre modeller:

- Realitetstjek inden praktikstart
- Kontakt med eleverne i praktikperioden
- Netværk og sociale arrangementer for eleverne i praktikperioden.

Hvad angår de elevrettede indsatser, bemærkede deltagerne i workshoppen at de oplever et dilemma. På den ene side ønsker de at støtte eleverne i deres praktikpladssøgning og under praktikken, på den anden side vil de ikke tage ansvaret fra dem. I forhold til det sidste så oplever de

på skolerne at både nogle elever og deres forældre har forventning om at de sørger for at skaffe eleverne en praktikplads, og skolerne er derfor meget opmærksomme på at tilrettelægge indsatserne så elevernes selvstændighed understøttes og ansvaret er tydeligt.

Realitetstjek inden praktikstart

Af de tre indsatser fremgår det at urealistiske forventninger blandt eleverne til uddannelsens indhold og til praktikstedet er en stor udfordring. Derfor arbejder skolerne med forventningsafstemning blandt eleverne gennem særlige aktiviteter på grundforløbet. Her skal eleverne opleve centrale elementer i deres kommende job for at skabe mere realistiske forventninger inden de skal søge praktikplads og starte i praktik. Dette sker fx ved at uddannede klinikassistenter besøger skolen og fortæller grundforløbs elever om arbejdsopgaverne, eller ved at landbrugselever i løbet af den første måned på grundforløbet kommer i stalden og oplever forskellige sider af landmandslivet. Det kan også ske ved at skolen inviterer potentielle elever og deres forældre uden branchekendskab til personlige møder på skolen for at få afklaret forventninger og afkræftet fordomme allerede inden grundforløbsstart.

Det er erfaringen fra indsatserne at realitetstjek er særligt vigtigt for elever med begrænset eller intet branchekendskab fordi de ikke ved hvad job inden for uddannelsen reelt indeholder og ikke kan sætte billeder på arbejdssituationerne. Ved at eleverne oplever konkrete eksempler får de et mere realistisk indtryk af hvilke krav der stilles til dem, og hvad uddannelsen går ud på. Erfaringerne fra indsatserne er at når der arbejdes på at skabe denne nærhed til praksis, så opleves det som særligt givende når det fx er personer som dagligt arbejder i branchen, som kommer på besøg.

Kontakt med eleverne i praktikperioden

En anden model for indsatser rettet specifikt mod eleverne er at kontakte dem i praktikforløbet. Formålet med denne kontakt er at opdage evt. problemer i praktikken inden de vokser sig så store at eleverne eller praktikstederne ikke længere kan overskue dem. Det handler om at undgå både at eleverne ophæver deres praktikaftaler på grund af uløste problemer, og at praktikstederne oplever at det er problematisk at have elever så de ophæver praktikaftalen eller vælger ikke at tage elever i fremtiden.

Skolerne arbejder med forskellige måder at være i kontakt med eleverne på: fra personlige besøg og telefonisk kontakt til alle elever til at eleverne kun opsøges hvis eleven eller praktikstedet kontakter skolen og beder om hjælp. Deltagerne i workshoppen pegede på modellen hvor skolen besøger alle elever i praktikperioden, som optimal, men meget omkostningskrævende, hvorimod modellen hvor eleverne kun kontaktes ved problemer, er mindre ressourcekrævende og dermed mere overkommelig. Deltagerne i workshoppen fremhæver at kontakt til eleverne i praktikperioden, bidrager til at eleverne oplever at skolen interesserer sig for dem selv om de er væk fra skolen. Denne model oplever de understreger at praktikken er en fagligt vigtig del af elevernes uddannelse, og kontakten er et middel til at opdage hvis eleverne har sociale og psykiske problemer i praktikperioden, fx ensomhed.

Det er forskelligt hvem der kontakter eleverne. Én variant er at kontaktlæreren kontakter eleverne, men i disse tilfælde er forudsætningen for en ærlig snak at kontaktlæreren kender eleven godt fra grundforløbet. En anden variant er at praktikkoordinatoren kontakter eleverne. Fordelen ved dette er at de er bekendt med branchen og derfor kender praktikstedernes – måske udtalte – behov og forventninger til eleverne. Ulempen er at kontaktlærerne ikke får en tilbagemelding på "deres" elever. En tredje variant er et samarbejde med en ungdomsorganisation inden for branchen som besøger eleverne i praktikperioden. Fordelen ved dette er at ungdomsorganisationer ved meget om at være ung i branchen, mens ulempen er at de ved mindre om elevens konkrete uddannelsesforløb.

Netværk og sociale arrangementer for eleverne i praktikperioden

En tredje model rettet specifikt mod eleverne er at skabe netværk og sociale aktiviteter for dem mens de er i praktik for at understøtte deres relation til skolen og bl.a. undgå at de bliver ensomme i praktikken. I case B bakker skolen fx op om at eleverne på grundforløbet deltager i netværksarrangementer med en brancherelateret ungdomsorganisation. Dette giver eleverne mulig-

hed for at skabe kontakt til andre unge som arbejder inden for branchen, og som måske senere er i praktik inden for samme område.

På samme skoler holder de også en fest for elever både på skolen og i praktik. Festen kombineres med et møde for de elever som er i praktik, hvor de får information om fx linjefag og studietur og mulighed for at diskutere valgmulighederne med deres holdkammerater inden de træffer deres valg. Erfaringerne viser at eleverne gerne deltager i festen på skolen mens de er i praktik, at skolens administration tidligere får afklaret en række forhold der har betydning for den videre planlægning, og at lærerne får en god fornemmelse af hvordan det går eleverne i praktikken, og herudfra kan følge op på evt. problemer.

4.2.2 Indsatser rettet både mod elever og mod praktiksteder

Som del af de indsatser er der også fokus på at arrangere møder mellem elever og praktiksteder. I forbindelse med disse indsatser faciliterer skolen en dialog mellem elev og praktiksted. I indsatserne er der forskellige modeller for sådanne møder som finder sted på forskellige tidspunkter i uddannelsen:

- Inden rekruttering
- Før eller i starten af første praktikperiode
- I sidste praktikperiode.

Arrangementer for elever og praktiksteder i forbindelse med rekrutteringen

Formålet med denne model er at sikre det rigtige match mellem den praktikpladssøgende elev og praktikstederne. For at opnå dette skal der sættes ind inden uddannelsesaftalerne er underskrevet, og her kan skolen skabe en ramme hvor praktiksteder og elever kan møde hinanden til arrangementer på skolen. På denne måde kan både praktikstederne og eleverne møde flere forskellige parter, og deltagerne har mulighed for at udvikle deres forestillinger om hvilken elevtype eller praktikplads de ønsker.

Med denne model sparer praktikstederne tid ved at de kan møde flere elever inden for et kort tidsrum. Erfaringerne viser at de får et godt match til deres virksomhed fordi det viser sig at en del lægger vægt på nogle andre kompetencer end de først troede hvilket det personlige møde med flere elever gør dem bevidste om. Erfaringen på skolen er at denne model desuden giver elever der ellers har svært ved at få praktikplads, fx elever af anden etnisk herkomst, bedre chancer fordi de får mulighed for møde virksomhederne personligt. Der er desuden erfaring for at eleverne synes det er mere trygt at have de første samtaler i kendte rammer, dvs. på skolen.

I denne model er et centralt element at rekrutteringssituationen er vendt om, idet det er praktikstederne der skal præsentere sig selv på elevernes hjemmebane. Det betyder at praktikstedernes forventninger udvikler sig, ligesom det betyder at eleverne møder flere forskellige virksomheder, hører om deres forventninger og får et mere realistisk billede af hvad praktikperioden indebærer.

Møde mellem elev og praktiksted før eller i starten af første praktikperiode

En anden model der understøtter forventningsafstemning mellem elev og praktiksted, er møder lige før eller i starten af første praktikperiode. Formålet med sådanne møder er at elev og praktiksted lærer hinanden at kende og får talt om deres forventninger til det kommende samarbejde, men også at praktikstederne får indsigt i kravene til uddannelsesforløbet, og at de administrative aspekter i forbindelse med uddannelsesaftalen og elevrefusion bliver ordnet.

Erfaringerne med denne model er at elev og praktiksted i god tid tager stilling til centrale forhold i samarbejdet, og at den første usikkerhed og de værste misforståelser undgås. At parterne mødes inden for skolens rammer, vurderes endvidere at gøre det mere nærliggende for både elev og praktiksted at kontakte skolen efterfølgende, og det bliver derfor nemmere at håndtere problemer i opløbet. Derudover bemærkede de interviewede personer at det er vigtigt at praktikstederne oplever at tilbuddet "giver dem noget" så de ønsker at deltage. Dette har skolerne understøttet ved fx at arrangere oplæg om relevante emner som ungdomskultur og ved at skabe mulighed for at få løst administrative opgaver.

Møde mellem elever og praktiksted om fagprøve

En tredje og sidste model placerer sig i afslutningen af elevernes uddannelsesforløb. Her inviteres praktiksted og elev til et møde på skolen til en dialog om fagprøven hvor formålet er en forventningsafstemning og en afklaring af rammerne for elevens fagprøve.

Erfaringer viser at disse møder har medført at eleverne generelt er bedre forberedt til fagprøven. Praktikstederne sætter også pris på at få støtte til at løfte deres opgave i forhold til elevens fagprøve.

På tværs af de tre indsatser og de præsenterede modeller for møder mellem elever og praktiksteder understreger de interviewede personer vigtigheden af at der er et klart formål med møderne, og at deltagerne fra praktikstederne ikke må opleve at spilde deres tid, da de så ikke vil deltage. En anden erfaring er at der ikke bør være tale om passive informationsmøder, men arbejdsmøder. Desuden er det vigtigt at der er en konkret ramme at tage afsæt i når parterne mødes og skal tale om deres forventninger. Både på et overordnet niveau ved at skolen sætter emnet på dagsordenen ved at invitere til et fælles møde, og konkret ved at skolen giver eleven og praktikstederne mulighed for at tale sammen om deres forventninger og synspunkter, gerne med afsæt i fx et skema med centrale emner der bør berøres.

4.2.3 Indsatser specifikt rettet mod praktikstederne

Et gennemgående tema som fyldte meget på workshoppen og i interviewene, var vigtigheden af at sikre at praktikstederne oplever at det er administrativt nemt at have en elev, og at de føler sig professionelt behandlet af skolen så de for det første vælger at tage elever og for det andet bliver ved med at have elever. Herudfra har flere skoler udviklet koncepter for at forbedre samarbejdet med praktikstederne.

På tværs af de tre indsatser ses to modeller for forbedring af samarbejdet med praktikstederne:

- Systematisering af kontakten til praktikstederne
- Administrativ hjælp til praktikstederne.

Systematisering af kontakten til praktikstederne

De interviewede personer bemærkede at de allerede har et godt samarbejde med praktikstederne, men at de ønsker at systematisere kontakten så alle praktikstederne oplever at få den samme gode service fra skolen. Dette sker bl.a. ved at opstille retningslinjer for kontakten til praktikstederne fra start til slut, hvilket vil sige at fx alle nye praktiksteder får besøg af praktikpladskonsulenten og inviteres til et informationsmøde på skolen, og at alle praktiksteder igen kontaktes når en uddannelsesaftale er ved at være afsluttet.

Formålet med dette er at sikre at praktikstederne ved hvem på skolen de kan kontakte hvis der opstår spørgsmål så de ikke udvikler sig til problemer, men også at give skolen mulighed for at lave "gensalg" i forhold til at virksomheden tager en ny elev. Erfaringerne fra indsatserne er at når den systematiske kontakt har knyttet praktikstederne tættere til skolen i starten af forløbet, bliver den efterfølgende kontakt også lettere.

Administrativ hjælp til praktikstederne

En anden måde at tilgodese praktikstedernes behov på er at tilbyde administrativ hjælp for at gøre det nemt for virksomhederne at have en elev.

Skolerne vurderer at nogle praktiksteder finder det kompliceret at få overblik over kravene til at have en elev og fx udfylde uddannelsesaftalen korrekt og søge om elevrefusion. Derfor har skolerne gjort en indsats for at gøre relevant information tilgængeligt på en overskuelig måde og forsøger at hjælpe praktikstederne administrativt, fx ved at stille en mappe med alle relevante papirer til rådighed som eleverne kan tage med til potentielle praktiksteder når de søger praktikplads, og ved at benytte møder med praktikstederne til at introducere dem til de formelle krav og til brugen af administrative værktøjer som fx elevplanen.

Udbyttet af den ekstra administrative hjælp vurderes at være stort. De interviewede understreger særligt vigtigheden af at kunne give hurtig hjælp og af at have fokus på balancen mellem rele-

vant og ikke relevant information så praktikstederne ikke oplever at blive overdyngtet med materiale.

4.3 Organisering af implementeringen

På skolerne har de forskellige erfaringer med hensyn til organiseringen og økonomien i indsætserne for at skabe flere praktikpladser og for at understøtte overgangen fra grundforløb til hovedforløb.

4.3.1 Organisering

Indsætserne er organiseret meget forskelligt på de tre udvalgte skoler, men et fællestræk er at de alle er blevet forankret i den eksisterende opgave- og ansvarsfordeling – og dermed ikke som ny projektorganisation. I én af indsætserne har praktikpladskoordinatoren det overordnede ansvar for implementeringen af indsatsen og har koordineret de mange delaktiviteter som er indgået i indsætserne. I de to andre indsætser har uddannelseslederen på indgangen haft projektledelsen og har uddelegeret ansvaret for de forskellige delelementer i forhold til den eksisterende organisering og ansvarsfordeling. Afhængigt af den eksisterende organisation tegner der sig to modeller for uddelegeringen. I den ene indsats er ansvaret uddelegeret til koordinatorene for hovedforløb, skolepraktik og lære- og praktikplads (LOP), mens det på den anden er uddelegeret til kontaktlærere og studievejleder, og desuden varetages en del opgaver af ledelsen selv.

På workshoppen fremhævede deltagerne at det er vigtigt at indsætserne er tilpasset de enkelte brancher og uddannelser. Afhængigt af uddannelser og brancher er der forskel både på elevernes praksiserfaring og dermed deres forventninger til en praktikplads og på praktikstedernes behov og forventninger til eleverne. På nogle uddannelser kan det for eksempel være mere nødvendigt at arbejde med at gøre elevernes forventninger til praktikpladsen realistiske end på andre uddannelser fordi eleverne har mindre erhvervs erfaring eller dårligere kendskab til branchen.

4.3.2 Økonomi

For de tre indsætser gælder det at de er integreret i den daglige drift og i de daglige arbejdsopgaver, og derudover er der i to af indsætserne afsat begrænsede midler til ekstra aktiviteter. Ingen af de tre indsætser har fået medfinansiering. I én af indsætserne er det planlagt at der senere skal foretages en cost-benefit-analyse af en opsøgende indsats for at vurdere om indsatsen skal fortsætte.

Alle indsætserne fortsætter på de tre skoler. Repræsentanter for de tre skoler regner med at nogle aktiviteter vil glide ud af handlingsplanen fordi de overgår til drift, mens andre vil fortsætte som handlingsplansprojekter fordi der fortsat arbejdes med at udvikle dem.

Gode råd

De interviewede og deltagerne på workshoppen fremhæver følgende gode råd til indsætser for flere praktikpladser og bedre overgang fra grundforløb til hovedforløb:

- **Vær klar på formålet med jeres indsats omkring praktikstederne.** Det er muligt at igangsætte indsætser på mange tidspunkter for at forbedre samarbejdet mellem elev og praktiksted, og derfor er det nødvendigt at prioritere mellem mulige indsætser i forhold til skolens egne udfordringer.
- **Tilpas indsætserne til praktikstederne og brancherne.** Det er vigtigt at prøve sig frem for at finde ud af hvad der virker bedst i forhold til praktiksteder i forskellige brancher. Brancher er forskellige, og det er vigtigt at have fornemmelse for branchens konkrete behov.
- **Vær tydelig omkring hvilke fordele praktikstederne får af at deltage i aktiviteterne.** Erfaringerne fra indsætserne viser at praktikstederne ser skolernes tilbud som en hjælp, men det er vigtigt at de også opfatter initiativerne som en fordel. Hvis initiativerne forekommer attraktive for praktikstederne, vil de også være villige til at bruge tid på at møde op på skolen.
- **Inviter praktikstederne ind på skolen.** Det er trygt for eleverne at møde praktikstederne på skolen, og det viser eleverne at praktikstederne tager deres uddannelse alvorligt.

4.4 Case A: Virksomhedssamarbejde for flere praktikpladser, Skolen for Klinikassistenter og Tandplejere

På Skolen for Klinikassistenter og Tandplejere (SKT) er der oprettet en jobcafé som fungerer som bindeled mellem elever og praktiksteder ved praktikpladssøgning og der er oprettet et ambassadørkorps af tidligere elever der fortæller om jobbet som klinikassistent. På skolen oplever de at aktiviteterne har understøttet bedre forventningsafstemning både blandt praktikstederne og elever.

Forberedelse af elever og praktiksteder

Formålet med SKT's indsats er at klæde eleverne og praktikstederne bedre på inden de indgår uddannelsesaftale, og at tydeliggøre hvilken hjælp skolen kan tilbyde så nogle ophævelser af aftaler kan undgås og eleven fastholdes i uddannelsen. Derudover skal indsatsen støtte de elever som har svært ved at skaffe sig en praktikplads så de også får perioder med ordinær praktik.

Målgruppen for SKT's indsats er potentielle praktiksteder, praktikpladssøgende elever og elever der har fået praktikplads. Der er dog særligt fokus på de elever der har svært ved at skaffe sig en praktikplads.

Udfordring med manglende forventningsafstemning mellem elev og praktiksted

Skolen har i de seneste år med stor succes arbejdet for at begrænse antallet af elever i skolepraktik. Skolen oplever dog stadig at der sker ophævelser af uddannelsesaftalerne i prøvetiden på grund af utilstrækkelig afstemning af forventninger mellem praktiksted og elev. En del elever har ingen erhvervs erfaring og er derfor ikke forberedt på hvad der kræves af dem, og desuden oplever skolen at praktikstederne ikke har indblik i den ungdomskultur som eleverne er en del af. Praktikpladskoordinatoren fortæller at skolen ofte først hører om problemer når eleven har haft for meget fravær og praktikstedet ønsker at opsige uddannelsesaftalen inden prøvetiden udløber. Imidlertid har elev og praktiksted ofte ikke diskuteret problemerne, fx har praktikstedet ikke eksplicit udtrykt sine forventninger til eleven, og eleven har heller ikke udtrykt sig tydeligt fx givet besked ved sygdom.

Jobcafé, ambassadørkorps og pilotprojekt om at følge elever tæt i prøvetiden

SKT's indsats for at skabe praktikpladser som er beskrevet i handlingsplanen for 2011, har bestået af tre indsatser:

- Jobcafé
- Ambassadørkorps af færdiguddannede klinikassistenter
- Pilotprojekt om at følge elever tæt i prøvetiden.

Jobcaféen

På grundforløbet er der hver tirsdag jobcafé for praktikpladssøgende elever. Uddannelseslederen fortæller at det er lykkedes skolen at vende situationen så det er praktikstederne der skal sælge sig selv, og ikke eleverne. I jobcaféen præsenterer repræsentanter for tandklinikker deres virksomhed, fortæller hvad de kan tilbyde, og hvad de forventer af eleverne. Der er maksimalt fem tandklinikker i jobcaféen ad gangen.

Jobcaféen betyder at eleverne opnår stor indsigt i de forskelle som virksomhederne repræsenterer, og de forskellige forventninger de har til elever. Efter virksomhedernes præsentation har eleverne mulighed for en uformel samtale med de enkelte virksomheder og for at aflevere en praktikansøgning. For mange elever er det trygt og udviklende at holde de første samtaler på "hjemmebane", og jobcaféen betyder også at alle elever får mulighed for at tale med forskellige virksomhedsrepræsentanter. Især giver det elever med anden etnisk baggrund end dansk større chancer. Skolen har oplevet at elever med anden etnisk baggrund end dansk nogle gange bliver valgt fra på forhånd, men i jobcaféen får virksomhederne mulighed for at tale med dem og få et indtryk af deres personlighed. Skolen oplever at jobcaféen er med til at ændre praktikstedernes forventninger på den måde at virksomhedernes forhåndsopfattelse af hvilken type elev de vil have, kan have ændret sig når de forlader jobcaféen.

Jobcafeen fungerer som bindeled mellem elever og praktiksteder og praktikkonsulenten vurderer at den har den ønskede virkning fordi flere elever får en uddannelsesaftale. Her er det erfaringen at den største gevinst får elever med anden etnisk baggrund end dansk som forbedrer deres chancer for at finde en praktikplads gennem det personlige møde. Praktikstederne melder også positivt tilbage, og skolen har oplevet en stigning i antallet af praktiksteder der ønsker at deltage i jobcafeen. Praktikstederne sparer tid fordi de kan have flere samtaler, og får et bedre match ved at møde flere praktikpladssøgende elever personligt.

Ambassadørkorpset

Ud over jobcafeen har SKT et ambassadørkorps af klinikassistenter der kommer ind som oplægs- holdere i undervisningen på grundforløbet. Nogle elever har ingen erhvervserfaring, og derfor gør skolen sig umage med at konkretisere deres kommende arbejdsopgavers indhold, fx at arbejdet som klinikassistent er meget varieret og spænder fra kontorarbejde til kontakt med patienter. Skolen har brugt ambassadørkorpset fem-seks gange og har erfaret at eleverne har stor glæde af at der kommer en person udefra og fortæller om jobbet som klinikassistent og hvad det indebærer. Skolen har yderligere planer om at lave en film der kan vise hvad jobbet på en tandlægeklinik går ud på.

Pilotprojekt om at følge elever tæt i prøvetiden

I august 2011 indledte skolen et mindre pilotprojekt om indgåede uddannelsesaftaler og prøvetiden. Ifølge handlingsplanen for 2011 består pilotprojektet af:

- Informationsbrev til elev og praktiksted ved indgåelse af uddannelsesaftalen
- Telefonkonsultation for elever og praktiksteder om samarbejdet og evt. ønsker om hjælp og vejledning i forhold til uoverensstemmelser parterne imellem
- Besøg fra skolen hvis praktiksted og elev ønsker at få hjælp til at løse problemstillinger som ellers kan føre til ophævelse af uddannelsesaftalen.

Dette projekt er i opstartsfasen, og erfaringerne er derfor ikke indsamlet endnu. Derudover har skolen også som del af indsatsen haft en workshop om ungdomskultur på en branchekonference.

Økonomi, implementering og fremtid

De forskellige aktiviteter er en del af praktikpladskonsulentens arbejdsopgaver, og hun har ansvaret for at gennemføre dem. Der er derfor en lige vej fra projektbeslutning til implementering. Studievejlederne henviser elever og praktiksteder til praktikpladskonsulenten, og faglærere bestiller ambassadørkorpset af klinikassistenter til deres grundforløbshold samme sted. Derudover har praktikpladskonsulenten i forbindelse med indsatsen fået hjælp fra en journalist til at skrive artikler, og fra en sociolog som har holdt en workshop om ungdomskultur.

Ifølge praktikpladskonsulenten fortsætter jobcafeen og ambassadørkorpset aktiviteterne. Pilotprojektet om at følge elever tæt i prøvetiden skal evalueres før det beslutes om det skal være et fast tilbud. Derudover overvejer skolen at foretage en satsning over for tandlægeklinikker der endnu ikke har uddannelsesaftaler.

Mere information:

Praktikpladskonsulent Doris Lukowski-Nielsen
Skolen for Klinikassistenter og Tandplejere
Telefon: 35 32 68 37
E-mail: dln@sund.ku.dk

4.5 Case B: Fortsat gode muligheder for praktikpladser og fastholdelse i praktikken, Gråsten Landbrugsskole

Gråsten Landbrugsskole arbejder aktivt for at afstemme forventningerne mellem elever og praktiksted bl.a. gennem møder på skolen inden den første praktikperiode. Skolen arbejder også med at understøtte elevernes sociale netværk under praktikken, bl.a. gennem fester på skolen.

Behov for forventningsafstemning hos både elever og praktiksteder

Der er en høj gennemførelsesprocent på grundforløbet på Gråsten Landbrugsskole, men skolen oplever frafald når eleverne er i praktik – særligt i første praktikperiode. Skolen vurderer at det skyldes manglende forventningsafstemning mellem elev og praktiksted, bl.a. fordi nogle elever ikke er bevidste om hvad en praktikperiode eller faget indeholder, men også fordi nogle praktikværter ikke kender ungdomskulturen i dag. Forventningsafstemning blandt praktiksteder handler dog også om at de skal opleve at skolen er en god samarbejdspartner som de kan forvente at få hjælp fra.

Fire forskellige aktiviteter

Fire aktiviteter er centrale i skolens indsats for at understøtte forventningsafstemning og fastholde eleverne i praktikken:

- Møde på skolen mellem elever og praktiksteder inden den første praktikperiode
- Kontakt med eleverne i praktikperioden
- To årlige fester for alle elever
- Tæt kontakt til det lokale arbejdsmarked.

Møde på skolen mellem elev og praktiksted inden den første praktikperiode

Skolen afholder fælles møde for elever og praktiksteder inden afslutningen af grundforløbet. Møderne afholdes en eftermiddag og tager omkring tre-fire timer. På mødet præsenterer udvalgte elever og praktiksteder deres forventninger til henholdsvis den gode praktikplads og den gode elev, hvorefter de enkelte elever og deres praktiksted får tid til at tale om deres forventninger til det kommende samarbejde. De får et skema de skal udfylde for at strukturere deres samtale. Herudover fortæller skolen bl.a. hvad eleverne har arbejdet med på grundforløbet så praktikstederne er orienteret om hvad de kan forvente, at eleverne kender til. Der er også gerne en ekstern oplægsholder, fx en psykolog, som fortæller om hvad der sker i et samarbejde mellem to parter, eller en oplægsholder som fortæller om ungdomsliv. Oplæggene arrangeres så praktiksteder som har deltaget i møderne tidligere med andre elever, også får ny viden. Mødet afsluttes med fællesspisning, og der er også mulighed for at få ordnet praktiske forhold, fx i forbindelse med AER og elevplanen.

Som forberedelse til mødet har eleverne arbejdet med psykisk arbejdsmiljø og hvad der kendetegner den gode praktikplads og den gode elev. De har arbejdet med dette i grupper og har haft til opgave at lave en pjece eller en anden præsentation som de skulle fremlægge for de andre elever. Det er resultaterne af sådan et arbejde som enkelte elever præsenterer på mødet. Det er desuden eleverne selv som sender invitationen til mødet til deres kommende praktiksted, hvilket sker for at ansvarliggøre eleverne i forhold til mødet med deres kommende praktiksted og for at praktikstederne skal opleve, at eleverne tager ansvar.

Møderne er blevet afholdt i tre-fire år, og omkring halvdelen af praktikstederne møder op. Erfaringen er at praktikstederne synes det er hyggeligt, men endnu vigtigere er det at elev og praktiksted er foran når eleven starter i sin første praktik fordi den første usikkerhed begrænses. At de to parter også har talt om potentielle udfordringer, gør det både nemmere for dem at tale om og mere umiddelbart at kontakte skolen for hjælp hvis noget går galt.

Kontakt med eleverne i praktikperioden

Når eleverne er startet i deres første praktik, bliver de kontaktet først af brancheforeningen LandboUngdom og senere af skolen. I starten af første praktikperiode besøger LandboUngdom alle elever på deres praktiksted. Her er fokus primært på elevens trivsel, og foreningen udarbejder en

lille rapport som efterfølgende sendes til elevens kontaktlærer. Senere i perioden kontakter kontaktlæreren eleverne telefonisk, og med denne samtale er det både det faglige og elevens trivsel der er i fokus. Erfaringen er at det ikke er så vigtigt om det er LandboUngdom eller skolen som kontakter eleven først, eller om kontakten sker i form af et besøg eller telefonisk. Det vigtige er at eleverne oplever at blive set og hørt, vurderer en kontaktlærer. Kontaktlæreren understreger dog vigtigheden af at kontaktlærerne kender eleverne godt så de får ærlige svar fra eleverne når de kontakter dem.

Endelig samarbejder skolen også med LandboUngdom og andre landbrugsskoler om såkaldte Klub1-arrangementer hvor eleverne kan møde andre unge som arbejder i landbruget. Her kan eleverne møde unge som er i praktik inden for samme geografiske område, og på den måde udvide deres sociale netværk i praktikperioden.

To årlige fester for alle elever

I handlingsplanen for 2010 indgik også afholdelse af to årlige elevfester. Dette indgår ikke i handlingsplanen for 2011, men festerne holdes stadig. Festerne er både for elever som går på skolen, for elever som er i praktik, og for elever som har afsluttet deres uddannelse – og der er stort fremmøde. Til festen står lærerne i baren, og på den måde har de lejlighed til at tale bl.a. med elever som er i praktik, og høre hvordan det går. Festen benyttes desuden som anledning til at holde et møde med de elever som er i praktik, så fx valg af linjefag, specialefag eller studietur kan afklares. Erfaringen er at det er nemmere for eleverne at vælge fx fag når de har haft lejlighed til at tale med andre elever om deres valg, og at skolens planlægning lettes fordi flere elever foretager deres valg i god tid. Endelig er den uformelle snak i baren mellem elever og lærerne en god lejlighed til at høre om evt. problemer som der skal følges op på efterfølgende.

Tæt kontakt til det lokale arbejdsmarked

Skolen har desuden arbejdet med at strukturere kontakten til det lokale arbejdsmarked gennem møder med bl.a. de lokale landboforeninger. Formålet er at fortælle potentielle praktiksteder om mulighederne for at tage elever. Skolen har også holdt et møde med de ansatte i en landboforening som er blevet orienteret om uddannelsen så de bedre kan rådgive landmænd som kontakter dem med spørgsmål, og så de ved hvem på skolen de skal henvise til.

Endelig har skolen haft fokus på at det ikke skal være administrativt besværligt for landmændene at tage en elev. Praktikstederne kan opleve det at udfærdige kontrakter og søge om elevrefusion som besværligt, og derfor har skolens administrationsafdeling udarbejdet en mappe som eleverne kan tage med når de søger praktikplads. Mappen indeholder en oversigt over uddannelsesperioderne, uddannelsesaftalen og vejledning til hvordan den udfyldes, og en lønskala. Erfaringen er at praktikstederne har taget godt imod mappen.

Arbejdsgøderne integreret i den eksisterende organisering og ansvarsfordeling

Handlingsplanen er udarbejdet af uddannelseslederen i dialog med forstanderen og lærerne på skolen. I forbindelse med implementeringen er arbejdsopgaverne blevet fordelt i forhold til den eksisterende organisering og ansvarsfordeling. Læreren i psykisk arbejdsmiljø (som også er studievejleder) har arbejdet med forventningsafstemning som en del af undervisningen og som oplæg til mødet mellem praktiksteder, elev og skole, mens kontaktlærerne er centrale i forhold til kontakten til eleverne når de er i praktik.

Indsatsens forskellige elementer vil fortsætte, idet enkelte dele, fx festerne, forventes at fortsætte, men glider ud af selve handlingsplanen, mens andre elementer forbliver en del af handlingsplanen fordi skolen er i færd med at videreudvikle dem, fx mødet med elever og praktiksteder som bl.a. kan udvikles i forhold til andet hovedforløb.

Mere information:

Forstander Peder Damgaard

Gråsten Landbrugsskole

Telefon: 74 65 10 24

E-mail: pd@gl.dk

4.6 Case C: Skole, elev- og virksomhedssamarbejde på hovedforløb, Køge Handelsskole

Køge Handelsskole har arbejdet med at systematisere kontakten mellem skolen og praktikstederne på de hovedforløb som skolen udbyder og har udarbejdet et samlet servicekoncept for de praktiksteder som skolen er i kontakt med.

Behov for tættere samarbejde mellem skole, praktiksteder og elever

Køge Handelsskole oplevede i 2010 en stigning i frafaldet på hovedforløbet fra 19 til 24 %. Skolen var overrasket over denne udvikling og besluttede at kortlægge frafaldsårsagerne og iværksætte initiativer med fokus på hovedforløbet. Udsvinget viste sig dog bl.a. at være resultatet af en ændring i opgørelsen af frafald, men skolen valgte alligevel at fortsætte sit arbejde med at nedbringe frafaldet på hovedforløbet.

Skolen ønskede at give kontakten til praktikstederne et serviceeftersyn. Den vurderede at der var behov for at systematisere samarbejdet med praktikstederne og få et tættere samarbejde både om elevernes faglige kompetenceopnåelse og om evt. individuelle og sociale problemer. Uddannelseschefen bemærkede desuden at skolen også har som mål at stå tydeligere i praktikstedernes bevidsthed som en god skole så de måske tager flere elever. Målgruppen for indsatsen har været alle hovedforløbselever og praktiksteder.

Systematisering af samarbejdet med praktiksteder

Skolen har arbejdet med at udvikle samarbejdet med praktikstederne, og samarbejdet indeholder nu følgende elementer:

- Personligt møde med alle praktiksteder
- To møder på skolen med elever og praktiksteder
- Kursus for oplæringsansvarlige, hjemmeside og information til elever.

Skolens indsats er indgået i handlingsplanerne for både 2010 og 2011. Skolen har også tidligere arbejdet med flere af elementerne i indsatsen, men med indsatsen er de blevet systematiseret.

Personligt møde med praktikstederne

Første gang en virksomhed godkendes til at tage en elev, besøger skolens praktikpladskonsulent personligt virksomheden for at informere om bl.a. bonusregler og svare på spørgsmål, men også for at sikre at det kommende praktiksted ved hvem den kan kontakte på skolen. Erfaringen er at det gør den efterfølgende kontakt nemmere.

Derudover registreres uddannelsesaftaler med nye praktiksteder, og når der er omkring fire nye, inviteres de og deres elever til et møde på skolen hvor de får nærmere information om vekseldannelsessystemet og hvad det indebærer. Formålet med møderne er at få både praktikstederne og eleverne godt i gang.

Endelig er der udviklet en plan for at opsøge alle praktiksteder inden eleverne færdiggør deres uddannelse. Dette sker for at knytte praktikstederne tættere til skolen og forespørge om virksomheden evt. er interesseret i en ny elev.

To møder på skolen med elever og praktiksteder

Praktikstederne inviteres til møde på skolen to gange i forbindelse med et forløb med en elev. Første møde holdes i starten af hovedforløbet hvor både elev og praktiksted inviteres til et informations- og arbejds-møde af omkring en times varighed. Her får de information om pligter og retigheder for både elev og praktiksted, uddybende information om bl.a. valgfri specialefag og introduktion til elevplanen.

Andet møde afholdes ca. to uger før fagprøven hvor både elever og praktiksteder igen er inviteret. På mødet præsenterer skolen reglerne for fagprøven nærmere og uddyber henholdsvis elevens og praktikstedernes ansvar. Herefter er der afsat tid til at elev og praktiksted sammen kan udvikle elevens ideer til fagprøven. De får et skema at arbejde ud fra, og lærerne går rundt til

grupperne og svarer på spørgsmål. Før blev der sendt information til elev og praktiksted om fagprøven, men alligevel mødte nogle elever op uden at have gjort sig særlige overvejelser og uden at have indgået aftaler med deres praktiksted. Erfaringen er at der er stort fremmøde til disse møder, og at eleverne nu er bedre forberedt til deres fagprøve.

Kursus for oplæringsansvarlige, hjemmeside og information til elever

Skolen er derudover ved at udvikle et kursus for oplæringsansvarlige. Formålet er at de oplæringsansvarlige skal have et bedre kendskab til deres rolle og funktion i elevens uddannelse, men også fx lære om konflikthåndtering. Tilbuddet udvikles i samarbejde med Køge Kommune, men forventes også at blive tilbudt til andre praktiksteder. Baggrunden for kurset er bl.a. at nogle elever falder fra på grund af kommunikationsproblemer mellem praktikstedet og eleven som kan opstå på grund af fx aldersforskelle eller kulturelle forskelle.

Endelig er der planer om at forbedre skolens hjemmeside så den appellerer mere til virksomhederne, og skolen har forbedret informationen til eleverne om videreuddannelsesmulighederne.

En hjælp for praktikstederne

Som følge af indsatsen opsøger skolen nu praktikstederne mere, men er meget opmærksom på ikke at trætte dem og lægger stor vægt på at kontakten skal være relevant, og at praktikstederne skal opleve at de får noget ud af at deltage i fx møder på skolen. Erfaringerne på skolen er at praktikstederne ikke oplever at skolen er for påtrængende, men at de faktisk oplever det som en hjælp.

Indsatsen integreret i skolens eksisterende organisation og arbejdsdeling

Indsatsen er forankret i skolens eksisterende organisation og arbejdsfordeling. Uddannelseschefen for det merkantile område er projektleder, men arbejdet med at gennemføre de forskellige elementer er uddelegeret til skolens koordinators for henholdsvis hovedforløbet, skolepraktik og LOP.

Indsatsen har haft et begrænset budget, og det vurderes at den er gennemført i overensstemmelse med det forventede budget. De forskellige aktiviteter fra indsatsen indgår nu i den daglige drift og forventes at blive udviklet videre.

Mere information:

Uddannelseschef Hans Severinsen
Køge Handelsskole
Telefon: 41 31 55 68
E-mail: hs@adm.khs.dk

5 Motion, sund kost og andre sundhedsfremmende tiltag

Morgenmad, motion integreret i undervisningen, foredrag om sund livsstil og mulighed for at få målt sit BMI. Det er hverdagen for eleverne på nogle erhvervsskoler. Dette kapitel har fokus på hvorfor en erhvervsskole skal interessere sig for elevernes livsstil, og hvilke erfaringerne der er med at skolerne gør det.

Resultaterne i dette kapitel samler op på erfaringerne fra følgende indsatser:

- Idræt og sundhed, AARHUS TECH (case D)
- Frisk start på læringen, Skive Tekniske Skole (case E)
- Fra kostskole og campus til Learning Center, Den jydsk Haandværkerskole (case F).

5.1 Formål

Der kan være flere formål med at igangsætte indsatser som handler om livstil. Fire forskellige formål fremgår af de udvalgte indsatser:

- 1 **At gøre eleverne læringsparate:** Idræt, sund kost og andre sundhedsfremmende tiltag skal give eleverne energi så de har overskud til at være aktive i undervisningen og lære.
- 2 **At udvikle de sociale relationer:** Aktiviteterne understøtter og udvikler de sociale relationer mellem eleverne og mellem eleverne og lærerne så eleverne føler sig mere knyttet til skolen.
- 3 **At udvikle elevernes generelle bevidsthed om kost og motion (almen dannelse):** Målet er at eleverne bliver bevidste om deres fysiske og psykiske velbefindende og om hvad de kan gøre for at holde sig sunde og raske.
- 4 **At sikre at eleverne er fysisk og psykisk rustet til arbejdslivets krav:** Eleverne skal bevidstgøres og trænes i forhold til de fysiske og psykiske krav der stilles i det arbejde og på de arbejdspladser deres uddannelse retter sig imod, fx med hensyn til ergonomi eller stress.

I de udvalgte indsatser er særligt målene om at gøre eleverne læringsparate (punkt 1) og udvikle de sociale relationer (punkt 2) centrale. At udvikle elevernes generelle bevidsthed om kost og motion (punkt 3) indgår også og er forankret i skolernes rolle som ungdomsuddannelser der skal give eleverne gode vaner til et fremtidigt voksenliv og som element i et godt studieliv. At ruste eleverne til arbejdslivets krav (punkt 4) er mindre tydeligt i indsatserne. Formålet nævnes i forbindelse med handlingsplanen, men er ikke i fokus i EVA's interview med de involverede. På workshoppen bemærkede deltagerne at formålet om at sikre elevernes læringsparathed og formålet om at understøtte sociale relationer er særligt vigtige på grundforløbet i forhold til øget gennemførelse, mens det at ruste eleverne til arbejdslivets krav først rigtigt kommer i fokus på hovedforløbet.

På workshoppen vurderede deltagerne at de fysiske og psykiske krav som forskellige fag og brancher stiller til eleverne, ikke er tydelige hverken i uddannelsernes kompetencemål eller i de lokale uddannelsesplaner. Deltagerne vurderede at det er problematisk at der er begrænset opmærksomhed på disse forhold, da det kan lede til uhensigtsmæssig adfærd med risiko for arbejdsskader og nedslidning.

5.2 Indhold og udbytte

Der er forskellige måder at arbejde med livstil på. Tilbuddene i de udvalgte indsatser kan inddeles i tre typer:

- Motion
- Sund kost
- Andre sundhedsfremmende tiltag.

Nedenfor gennemgås de tre typer med fokus på forskellige modeller, fordele og ulemper ved modellerne og gode råd. De tre udvalgte indsatser er alle en kombination af forskellige modeller. De enkelte indsatser præsenteres uddybende til slut i dette kapitel.

5.2.1 Motion

Der er forskellige måder at organisere en motionsindsats på. Med afsæt i de tre udvalgte indsatser står følgende modeller frem:

- Skemalagt idrætsundervisning med uddannede idrætsinstruktører, fx boksetræning på indgangen Bygge og anlæg eller spinning på indgangen Krop og stil
- Let motion integreres af lærerne i den ordinære undervisning, fx enkle øvelser i klasseværelset eller en spontan gåtur i skolens nærmiljø
- Idrætstilbud i fritiden i relation til skolen, fx fodboldtræning eller adgang til et fitnesscenter på skolen eller i lokalområdet
- Idrætsevents for hele skolen, fx en årlig idrætsdag på skolen.

Figur 1 på næste side er en oversigt over styrker og udfordringer ved de forskellige modeller og gode råd om hvad man bør overveje hvis man vil igangsætte lignende tilbud.

Erfaringerne fra indsatserne peger på at forskellige modeller er relevante afhængigt af hvilket udbytte der er målet med indsatsen på skolen. Tabellen nedenfor viser hvad der henholdsvis er de primære og sekundære formål som de forskellige modeller understøtter.

		Model for indsatsen			
		A) Skemalagt idræt med uddannede Instruktører	B) Let motion integreret i den ordinære undervisning	C) Idrætstilbud i fritiden i relation til skolen	D) Idrætsevents for hele skolen
Formål med indsatsen	1) Blive læringsparate	Sekundært	Primært	Sekundært	Ikke relevant
	2) Udvikle sociale relationer	Primært	Primært	Primært	Primært
	3) Udvikle generel bevidsthed om kost og motion	Sekundært	Sekundært	Primært	Primært
	4) Opfylde krav fra arbejdslivet	Primært	Sekundært	Ikke relevant	Ikke relevant

Hvis en skole har som mål at styrke de sociale relationer mellem elever og lærere, viser erfaringerne fra de udvalgte indsatser at alle fire modeller understøtter dette formål. Lærerne på tværs af indsatserne fremhævede i interviewene situationer hvor de har fået en god dialog med eleverne som de oplever styrker deres indbyrdes relation. Forudsætningen for at dette sker, er dog at lærerne deltager aktivt og er positive over for aktiviteten, at eleverne oplever motionen som meningsfuld i forhold til deres uddannelsesforløb, og at de ikke oplever nederlag eller synes at det er for besværligt at deltage i motionen. Erfaringerne fra de udvalgte indsatser peger på at det er meget vigtigt at være opmærksom på netop disse forudsætninger.

For at opfylde de tre andre formål beskrevet ovenfor skal man være bevidst om hvilken model man vælger. Den skemalagte idrætsundervisning er den eneste model hvor der systematisk arbejdes med at udvikle elevernes fysiske og psykiske kompetencer i forhold til det arbejdsliv de uddannes til.

A) Skemalagt idrætsundervisning med uddannede idrætsinstruktører og rigtige idrætsfaciliteter

Styrker

- Professionelt tilbud med professionelle instruktører og gode faciliteter.
- Fast struktur sikrer implementering og at initiativet ikke "løber ud i sandet".

Udfordringer

- Dyrt på grund af udgifter til bl.a. instruktører og evt. leje af idrætsfaciliteter og transport.
- Udfordring at få relateret til den øvrige undervisning.

Gode råd

- Idrætsaktiviteterne skal målrettes elevernes uddannelsesvalg så de oplever dem som meningsfulde.
- Nye sportsgrene hvor mange er uprøvede, anbefales. I kendte sportsgrene som fodbold vil nogle have fordele, og andre nemt opleve nederlag.

C) Idrættstilbud i fritiden i relation til skolen

Styrker

- Eleverne mødes på tværs af indgange og uddannelser.
- Tager ikke tid fra undervisningen/ingen krav ift. skemalægning.
- Elever som deltager, er motiverede.

Udfordringer

- Mattheus-effekten. De elever som allerede dyrker motion, vil deltage, men ikke dem som ikke har det som naturlig vane.
- Ikke integreret i undervisningen.
- Udfordring at sikre idrætsfaciliteter.

Gode råd

- Særligt relevant for skoler med skolehjem.
- Idræt skal placeres lige efter undervisningstiden så de elever som ikke bor på skolen, kan deltage før de tager hjem.

B) Let motion integreres af lærerne i den ordinære undervisning

Styrker

- Fleksibelt i forhold til den enkelte lærers personlige interesser og undervisningssituationen.
- Billigt. Kræver ikke særlige faciliteter eller medarbejdere.

Udfordringer

- Fleksibiliteten gør indsatsen afhængig af de enkelte læreres engagement.
- Eleverne vil opleve forskelle mellem lærerne. Dette kan medføre negativt pres både på de lærere som gør mere, og dem som gør mindre ud af det.

Gode råd

- Det skal være overkommeligt for lærerne at gøre noget. Spred konkret inspiration og gode erfaringer.
- Centralt at lærerne er motiverede og oplever medejerskab til indsatsen.
- Idrættstilbud til lærerne er et godt supplement.

D) Idrættsevents for hele skolen

Styrker

- Eleverne mødes på tværs af indgange og uddannelser.
- Relativt enkelt at tilpasse enkelt-dage til skemaet.

Udfordringer

- For sporadisk til at ændre livstil eller til at sikre at eleverne er fysisk rustet til arbejdslivet.
- Svært at ramme med løbende optag.

Figur 1

Elevernes læringsparathed synes særligt at blive understøttet gennem modellen "Let motion integreres af lærerne i den ordinære undervisning". I en af indsætterne hvor der er erfaringer med denne model, fortæller lærerne at når eleverne bliver trætte og ukoncentrerede, laver de nogle fysiske øvelser i klasseværelset eller tager en gåtur i nærområdet. De interviewede lærere på skolen oplever at eleverne bagefter bedre kan koncentrere sig. Det tager selvfølgelig tid fra den ordinære undervisning, men lærerne vurderer at alternativet ville være at eleverne var ukoncentrerede, og så ville endnu mere tid blive spildt. Skemalagte idrætstilbud kan også understøtte dette formål, men ulempen ved det kan være at fx idrætstimer om mandagen ikke har indflydelse på elevernes evne til at koncentrere sig om torsdagen.

Intentionen om at udvikle elevernes generelle bevidsthed om kost og motion og give dem konkrete erfaringer med dette område kan aflæses i indsætter som idrætsevents for hele skolen og tilbud om idræt i fritiden. Dog er der hverken tids- og aktivitetsmæssigt direkte sammenhæng mellem sådanne aktiviteter og elevernes læringsparathed næste dag eller måned, ligesom aktiviteterne ikke nødvendigvis ruste eleverne til arbejdslivets krav. Aktiviteterne kan dog – som en form for almen dannelse – give eleverne nogle konkrete erfaringer og inspirere dem til at dyrke motion.

5.2.2 Sund kost

Indsætter for sund kost forekommer i fire modeller i de udvalgte indsætter:

- Morgenmad som eleverne spiser på skolen enten alle ugens fem dage eller på udvalgte dage.
- Frugtordning, evt. med en begrænsning på et-to stykker gratis frugt per elev per dag.
- Ændret udbud i kantinen så usunde fødevarer erstattes med sundere alternativer. Fx kan der tilbydes mere frugt og salat, mens man undlader at sælge cigaretter og fed mad.
- Forbud mod usund mad og usunde drikkevarer i undervisningslokalerne og mod rygning på skolens område.

Der er styrker og udfordringer forbundet med de forskellige modeller for indsætter for sund kost, ligesom det var tilfældet med indsætterne for motion. Styrker og udfordringer, samt gode råd i forhold til de forskellige modeller er præsenteret i figur 2 på næste side, mens tabellen nedenfor indeholder en oversigt over hvilket formål og udbytte de forskellige modeller kan understøtte.

		Model for indsætter			
		A) Morgenmad	B) Frugtordning	C) Ændret udbud i kantinen	D) Forbud
Formål med indsætten	1) Blive læringsparate	Primært	Primært	Primært	Primært
	2) Udvikle sociale relationer	Primært	Sekundært	Sekundært	Sekundært
	3) Udvikle generel bevidsthed om kost og motion	Primært	Primært	Primært	Primært
	4) Opfylde krav fra arbejdslivet	Sekundært	Sekundært	Sekundært	Sekundært

Som tabellen viser, er det især formålet om at gøre eleverne læringsparate og om at udvikle deres generelle bevidsthed om kost og motion som primært bliver understøttet ved de forskellige tiltag om sund kost.

Erfaringerne fra de udvalgte indsætter peger på at formålet om at sikre at eleverne er læringsparate, i særlig høj grad understøttes af at eleverne får morgenmad på skolen, men også af de andre modeller for sund kost. Forudsætningen for at opnå dette udbytte er logisk nok at eleverne møder op og spiser, hvilket ikke nødvendigvis sker. Morgenmad skal være et attraktivt tilbud og bestå af mad som eleverne vil spise, og der skal være klare rammer for tilbuddet. AARHUS TECH fortæller fx at eleverne "ikke gider havregryn", og Skive Tekniske Skole har skullet lære eleverne ikke at hamstre frugt til sig selv og vennerne så der ikke var noget tilbage til de andre elever. Når udbuddet i kantinen ændres, er det desuden nødvendigt at holde øje med i hvor høj grad eleverne tager usunde fødevarer med ind på skolen.

A) Morgenmad

Styrker

- Eleverne møder til tiden.
- Understøtter sociale relationer mellem eleverne og med lærerne.

Udfordringer

- Ekstra udgifter til at købe og arrangere morgenmad.
- Elever der spiser morgenmad hjemmefra, vil fravælge fælles morgenmad hvis formål med og krav til deltagelse ikke er klare.

Gode råd

- Eleverne skal faktisk *lære* at spise morgenmad.
- Lærerne skal deltage.
- Fordel at spise i eget undervisningslokale så fokus er på holdet og den efterfølgende undervisningssituation.
- Overvej om formålet er socialt – i så fald bør deltagelse være frivillig. Hvis morgenmad er en start på undervisningen, bør der være krav om fremmøde.

C) Ændret udbud på skolen/i kantinen

Styrker

- Viser tydeligt skolens holdning til sundhed.
- Mulighed for konkret adfærdsregulering.
- Billigt for skolen.

Udfordringer

- Nogle elever fravælger kantinen og henter usund mad uden for skolen
- Kantinen kan have modstand mod ændringer på grund af økonomien.

Gode råd

- Forankring i overordnet sundhedsstrategi er vigtig.
- Holdningsændring i kantinen er nødvendig og kan tage tid.
- Ændringer stiller krav om gode og attraktive alternativer.

B) Frugtordning

Styrker

- Eleverne får ekstra energi i løbet af dagen når de spiser frugt.
- Frugten er et godt og konkret alternativ til slik.
- Eleverne lærer at tage hensyn til andre når alle skal dele frugten.

Udfordringer

- Ekstra udgifter til køb af frugt.
- Nogle elever tager mere frugt end beregnet så der ikke er til andre.

Gode råd

- Forankring i overordnet sundhedsstrategi er vigtig.

D) Forbud

Styrker

- Effektiv adfærdsregulering for både elever og lærere.
- Nemt at fjerne automater med fx slik og sodavand fra skolens område.

Udfordringer

- Eleverne kan reagere negativt på forbud.
- Lærernes opbakning er central for at forbuddene vil blive håndhævet.

Gode råd

- Forbud skal være meningsfulde og i overensstemmelse med samfundets normer for at blive accepteret af lærere og elever.
- Skal være forankret i overordnet sundhedsstrategi på skolen.
- Stiller krav om gode alternativer til det som forbydes.

Figur 2

Formålet om at udvikle de sociale relationer bliver primært understøttet af morgenmadsmodellen – hvis tilbuddet er attraktivt. Det er dog erfaringen at det er vigtigt at overveje om det primære formål er at understøtte de sociale relationer og morgenmaden derfor fastholdes som et rum for uformel snak, eller om der også er et læringsformål, hvilket betyder at morgenmaden er et forum hvor dagens læringsmæssige aktiviteter introduceres.

Mange elever er ikke vant til at spise sundt, fortæller de interviewede, og med disse indsatser er skolen med til at give dem nogle konkrete smagserfaringer og oplevelser af hvad sund kost kan gøre for deres velbefindende. Alle modellerne understøtter formålet om at udvikle elevernes generelle bevidsthed om kost. At ruste eleverne til arbejdslivets krav er et sekundært formål i forhold til disse aktiviteter, men det blev dog nævnt i interviewene at det er relevant at gøre eleverne bevidste om at de fx på praktikstedet nok ikke kan ryge eller gå rundt med en cola i hånden hele tiden.

At få succes med en indsats for sund kost stiller dog krav om at skolen har en overordnet strategi, understreger deltagerne i workshoppen. Det kan opleves som et stort indgreb når der sker ændringer i udbuddet i kantinen eller indføres forbud, og derfor er det særligt vigtigt at både elever og ansatte kan se en mening med tiltaget.

5.2.3 Andre sundhedsfremmende tiltag

Ud over motion og sund kost er der på de deltagende skoler også andre sundhedsfremmende tiltag. De kan inddeles i følgende modeller:

- Alle elever deltager i sundhedsrelaterede aktiviteter, fx fælles foredrag om sundhed.
- Eleverne modtager individuelle tilbud, fx måling af hver elevs BMI og body age, opstilling af personlige sundhedsmål og rygestopkurser.

Skolernes sundhedsteam har mange års erfaring med tiltag i forhold til rygning, alkohol og narkotika både på individuelt og generelt niveau, men i de udvalgte indsatser kan der iagttages en udvikling fra håndtering af problemer som fx narkotikaafhængige elever til forebyggende og aktivt sundhedsfremmende tilbud som fx opstilling af personlige sundhedsmål.

Deltagerne i workshoppen bemærkede at disse andre sundhedsfremmende tiltag er særligt svære at måle et udbytte af, men at de er en del af skolens samlede tilbud og er vigtige i forhold til netop formålet om almen dannelse.

5.3 Organisering af implementeringen

I forhold til implementering af indsatserne om livsstil er der forskellige erfaringer med hensyn til organisering og økonomi.

5.3.1 Organisering

I organiseringen i de tre udvalgte indsatser om livsstil er der visse fælles træk. En projektleder har haft det overordnede ansvar for implementeringen af indsatsen og har koordineret de mange aktiviteter som er indgået i indsatsen. Da denne type indsats ikke er en del af en erhvervsskoles kerneopgave og der ikke er en eksisterende medarbejderrolle hvor den naturligt kan forankres, vurderes det som vigtigt at have indsatsen forankret hos en projektleder for at fastholde den.

At forankre indsatsen og tilpasse den til de enkelte indgange er centralt, viser erfaringerne. Indsatser for motion og sund kost skal tilpasses de forskellige elevtyper og indgange. Fx har elever på indgangen Krop og stil andre ønsker og behov end elever på Bil, fly og andre transportmidler, ligesom der på nogle lokationer er nem adgang til en kantine og morgenmad, mens det ikke er tilfældet på andre.

I de udvalgte indsatser har uddannelseslederne været med til at afgøre om og i hvilken grad en bestemt indsats har været relevant for deres indgang. På nogle indgange har alle lærere været involveret, mens der på andre indgange er blevet udvalgt enkelte lærere. Udvælgelse af lærere kan ske ud fra både formelle kompetencer, fx en uddannelsesbaggrund inden for ernæring, og uformelle kompetencer, fx en særlig interesse for idræt.

5.3.2 Økonomi

Der er både billige og dyre aktiviteter forbundet med indsatser om livsstil. At engagere uddannede idrætsinstruktører og leje idrætsfaciliteter kræver ressourcer hvad angår både tid og direkte omkostninger, men også morgenmad og frugtordning fremhæves som omkostningstunge aktiviteter. Let motion kan derimod integreres i den ordinære undervisning, ligesom en ændring af udbuddet i kantinen og forbud er billige løsninger.

I de udvalgte indsatser har forankringen på indgangene været en central faktor, netop fordi indgangene selv har afholdt alle eller dele af udgifterne til aktiviteterne.

Gode råd

De interviewede og deltagerne på workshoppene fremhæver følgende gode råd til livsstilsindsatser:

- **Lav en strategi for skolens satsning på livsstil.** Vær klar over hvad formålet med skolens indsats om livsstil, er. Der kan være flere formål, og det er vigtigt at afklare hvilke der er centrale, og selvfølgelig vurdere dem i forhold til de indsatser som igangsættes.
- **Sørg for lærernes og ledelsens engagement.** Den traditionelle lærerrolle og undervisningssituationen udfordres i forbindelse med fx motion, men giver også mulighed for at skabe andre sociale relationer mellem lærer og elev. Gør formålet tydeligt, og involver lærerne aktivt i at forme indsatsen. Ledelsesopbakning er også vigtig for at fastholde forpligtelsen over for indsatsen.
- **Indsatser kan rulles ud trinvis, men tilpas til forskellige elevtyper og indgange** Der er gode erfaringer med at rulle indsatsen ud indgangsvis. Det er svært i starten både for elever og for lærere at ændre vaner omkring motion og kost, men det er vigtigt at holde fast, for erfaringerne er gode. Ud fra konkrete gode erfaringer kan eksemplerne sprede sig. Tilpas dog til forskellige elevtyper og indgange. Der er store forskelle på de behov og interesser som eleverne har. Lærernes og elevernes ønsker bør inddrages når aktiviteterne udvælges.
- **Lad jer ikke begrænse af skolens faciliteter.** Der er ikke nødvendigvis brug for en stor idrætshal. Tænk kreativt i klasseværelserne, på udendørsarealerne og i værkstederne, for på denne måde lærer eleverne vaner og øvelser som de nemt kan overføre til deres kommende arbejdsliv, fx på et værksted.
- **Overvej de etiske dilemmaer.** På den ene side kan skolen skabe – endnu – et problem for eleverne ved at sætte fokus på deres livsstil, men på den anden side forholder skolen sig alligevel til elevernes livsstil, fx deres fremtoning i forbindelse med praktiksøgning. Pas derfor på ikke at løfte pegefingeren for højt, men tilbyd vejledning og støtte. Aktiviteterne skal være overkommelige for eleverne – 5 km's løb er dejligt når man er i form, men for mange er en gåtur mere realistisk. Overvej om meget personlige tilbud, fx om vejning, skal være frivillige.
- **Overvej om deltagelse skal være obligatorisk.** Frivillig deltagelse kan medføre en Matteuseffekt hvor kun elever som allerede dyrker idræt, deltager, mens de som lever usundt og er frafaldstruede, ikke vil deltage. Fravær fra fx motion kan dog ikke med afsæt i lovgivningen indgå i elevernes fraværstatistik. Deltagelse i motionsaktiviteter kan imidlertid fremmes ved at fx idræt og morgenmad er skemalagt som alle andre lektioner og fravær alligevel noteres.

5.4 Case D: Idræt og sundhed, AARHUS TECH

AARHUS TECH var en af de første skoler der fik idræt og sundhed som indsatsområde. Skolen har afprøvet forskellige indsatser inden for dette tema, og af den seneste handlingsplan fremgår det at idræt nu vil være på skoleskemaet for de fleste grundforløbs elever. Idræt på skolen gennemføres med uddannede idrætsinstruktører i forskellige idrætsanlæg.

Et erhvervsrettet, uddannelses- og dannelsesorienteret formål

Mange elever på AARHUS TECH lever usundt, fortæller projektlederen. De spiser forkert og får fx ikke morgenmad. De dyrker også for lidt motion. Skolen har foretaget en sundhedsundersøgelse som bl.a. viste at 28 % af eleverne lå i kategorien overvægtig.

Skolens uddannelsesdirektør fremhæver to formål med skolens satsning på idræt og sundhed:

- Et erhvervsrettet hvor eleverne skal blive sunde og stærke så de kan klare de fysiske krav som deres fag stiller
- Et uddannelsesorienteret hvor eleverne skal få bedre tilknytning til skolen gennem udvikling af de sociale relationer.

Herudover fremhæver projektlederen et mere dannelsesorienteret mål om at gøre eleverne mere bevidste om deres egen krop og sundhed.

De første år var målgruppen særligt frafaldstruede elever på udvalgte indgange. Siden har indsatsen udviklet sig, og i 2011 er idræt på skoleskemaet for de fleste grundforløbs elever.

Fysisk udfordrende idræt

Indsatsen idræt og sundhed på AARHUS TECH indeholder en række tiltag, men særligt den skemalagte idræt springer i øjnene. Eleverne har idræt en eller to gange om ugen i to lektioner per gang. En indgang har fx idræt en formiddag om ugen.

Skolens idrætsstilbud er bl.a. boksning, ishockey og styrketræning. Projektlederen understreger at idrætsgrenene skal varieres i forhold til elevtyper og indgange. Fx prioriterer indgangen Auto sportsgrene hvor der er "gang i den", og her er boksning og spinning populære, mens det på grundforløbet til frisør er blandede boldspil. Projektlederen bemærker at skolen gerne afprøver mindre kendte idrætsgrene, fx frisbee og rugby, så eleverne starter mere ligeværdigt i modsætning til fx fodbold hvor nogle har særligt gode forudsætninger og andre har dårlige erfaringer fra folkeskolen. Projektlederen koordinerer udbuddet af idrætsgrene og beslutter i dialog med uddannelseslederne hvad der er relevant på den enkelte indgang.

Af handlingsplanen for 2011 fremgår det af en spørgeskemaundersøgelse gennemført af skolen at "eleverne har fået større bevidsthed omkring egen sundhed, og desuden føler mange (62 %), at idrætten i større eller mindre grad har en positiv indflydelse på sammenholdet i klassen". I en artikel fra skolen fremgår det at tilbagemeldingerne fra eleverne generelt har været positive, men at der også er elever som ikke kan se hvad idræt har at gøre med deres uddannelse.

Idrætsundervisningen gennemføres af uddannede idrætsinstruktører, mens skolens egne lærere deltager sammen med eleverne. Erfaringen er at idræt kan forbedre de sociale relationer mellem eleverne og mellem elever og lærerne, men også at det forudsætter gode rammer. Et ønske om at ryste eleverne sammen og give dem gode fælles oplevelser lykkedes fx ikke på en indgang fordi eleverne syntes at det var besværligt at deltage. Det viste sig desuden at de elever som blev ved med at deltage, var dem som allerede var i god form, eller som allerede havde en uddannelsesaftale med et praktiksted der holdt øje med deres fravær, mens de elever som blev væk, sandsynligvis var dem med vægtproblemer. Dvs. at de fysisk svage og frafaldstruede faldt fra, mens de som allerede dyrkede idræt, blev ved.

AARHUS TECH har desuden erfaringer med bl.a. sundhedscafé, morgenmad, træningstøj, mellemmåltider og rygestopkurser.

Gode erfaringer giver opbakning

Det har været en udfordring at få både elever, lærere og praktiksteder til at synes at det er en god ide at satse mere på idræt og sundhed. Men efterhånden som skolen har gjort sig flere erfaringer og indsatserne har vist sig at fungere, er uddannelseslederne og lærerne også generelt blevet mere positive og engagerede, fortæller de.

Skolen forventede at indsatsen fra handlingsplanen for 2010 kunne have nedbragt frafaldet på grundforløbet med 2 procentpoint, men det mål blev ikke nået. Projektlederen fortæller at der i starten af projektet kunne måles en tydelig fremgang i gennemførelsesprocenten, men at det var uklart hvad der havde skabt denne fremgang. Han vurderer dog at alle tiltag hjælper, og at idræt og sundhed under alle omstændigheder er en vigtig del. På skolen er de bevidste om at idræt og sundhedstiltag kan tiltrække og fastholde nogle, men at det også kan medføre at andre fravælger skolen.

Uddannelseslederne beslutter hvordan deres egen indgang deltager

AARHUS TECH har en projektleder der arbejder på fuld tid med indsatsen. Projektlederen står for det praktiske arbejde med at booke idrætshaller, instruktører og busser og med at sprede viden om erfaringerne med de forskellige idrætstilbud. Projektlederen vurderer selv at dette fastholder fokus på indsatsen i dagligdagen.

Skolens ledelse har sendt et signal om at idræt og sundhed er et område der prioriteres på skolen, men uddannelseslederne på de enkelte indgange beslutter selv i hvilken grad og hvordan deres egen indgang skal deltage. At den øverste ledelse og uddannelseslederne støtter indsatsen, fremhæves også af de interviewede som vigtigt for at indsatsen prioriteres af lærere og elever.

Uddannelseslederne involverer de lærere som har de udvalgte hold på grundforløbet. Projektlederen bemærker at en af de største barrierer for indsatsen har været lærere som ikke ser idrætten som vigtig, men han vurderer dog at lærerne på skolen nu generelt er positive over for indsatsen.

Som led i indsatsen har skolen indgået et samarbejde med IDA Idrætsdaghøjskolen og Pædagoguddannelsen Peter Sabroe som har en idrætslinje. Lærere fra de to institutioner har været instruktører i undervisningen. Uddannelsesdirektøren fremhæver vigtigheden af at samarbejdspartnerne har været professionelle idrætsundervisere.

En ressourcetung indsats

Satsningen på idræt og sundhed er en ressourcetung indsats for AARHUS TECH. En projektleder arbejder på fuld tid med indsatsen, og der er ekstraudgifter til leje af idrætsfaciliteter, til bus-transport for eleverne til idrætsanlæggene og til professionelle instruktører. Herudover er der de timer som går med idrætten hvor de på nogle indgange bruger undervisningstimer, og andre steder lægger ekstra timer på skemaet. Skolen søgte i 2010 om medfinansiering på 1 mio. kroner, hvilket var beregnet til 40 % af udgifterne til 400 elever.

Projektlederen understreger at skolen er bevidst om udgifterne og løbende prøver at gøre det billigere. Udgifterne dækkes af de enkelte indgange. Uddannelsesdirektøren bemærker at skolen ikke har regnet efter hvor mange ressourcer der i alt bruges på indsatsen.

Idræt som en del af skolens grundlag i fremtiden

Satsningen på idræt og sundhed fortsætter på AARHUS TECH. Uddannelsesdirektøren bemærker at skolen fra starten havde fokus på at indsatsen på langt sigt skulle integreres i dagligdagen på skolen. Det er nu målet er at få idræt og sundhed integreret i skolens overordnede strategi.

Mere information:

Projektleder René Frost

AARHUS TECH

Telefon: 22 23 45 19

E-mail: rf@aarhustech.dk

5.5 Case E: Frisk start på læringen, Skive Tekniske Skole

Skrive Tekniske Skole har gode erfaringer med at tilbyde sund morgenmad og frugt til eleverne, og efter en tilvænningsperiode er let motion i undervisningen også blevet populært. Indsatsen har været en del af skolens handlingsplan for 2010.

Sund kost og frisk luft som forudsætning for læring

Med indsatsen i handlingsplanen ønsker skolen at opnå "elever, der er mere motiverede for at modtage og være med i undervisningen, og at vi [skolen] derigennem reducerer frafaldet og øger trivselen og lægger grundlaget for at få dygtigere elever".

Indsatsen bygger på en forståelse af at sund kost og frisk luft gør eleverne godt tilpas, hvilket er en forudsætning for læring. At mange elever tilsyneladende ikke er godt tilpas, fremgår af handlingsplanens argumentation for at igangsætte indsatsen: "Elever møder frem til undervisning uden at de har fået morgenmad eller har indtaget et sukkermåltid som er brændt af efter første time. Det giver manglende koncentration i timerne, fraværende blikke, småirriterede elever der hæmmer optimal indlæring for sig selv og andre. Samtidig kan man visuelt konstatere at adskillige elever får for meget, for dårlig, for fed, for kulhydratholdig mad, for lidt frisk luft og motion".

To indgange deltager i indsatsen. De er udvalgt fordi de har et højt frafald og de "tungeste" elever både i konkret og i overført betydning. På indgangen Mad til mennesker deltager alle elever på grundforløbet i indsatsen, mens der på Bil, fly og andre transportmidler er udvalgt elever på en forlænget grundforløbspakke. På enkelte andre indgange – som ikke deltager direkte i indsatsen – er der sat lignende aktiviteter i gang.

Morgenmad og let motion godt modtaget

I indsatsen på Skive Tekniske Skole har følgende aktiviteter været centrale:

- Tilbud om morgenmad to-tre gange om ugen
- Daglig frugtordning
- Let motion integreret i den ordinære undervisning
- Trivselsundersøgelser og arrangementer om sund livsstil.

Tilbud om morgenmad to-tre gange om ugen

Der er fælles sund morgenmad til eleverne på Mad til mennesker to gange om ugen. Indholdet i morgenmadsen varierer, men det har bl.a. været grovboller som eleverne selv har bagt, små yoghurter med mysli, æg og magert pålæg. En lærer fortæller at nogle elever har været vant til ingen morgenmad eller hvidt toastbrød til morgenmad, så det har været en udfordring at finde noget sundt som eleverne gerne vil spise, fx viser erfaringen at eleverne ikke spiser morgenmadsprodukter som havregryn. Der er afsat 20 minutter til morgenmadsen som tilbydes i tidsrummet 7.50 til 8.10, men en lærer på indgangen bemærker at det kan være svært at nå at spise inden for denne tidsramme. Morgenmadsen forberedes dagen før af eleverne, og arbejdet integreres i de forskellige opgaver der arbejdes med på indgangen. Om morgenen er alt klart i køleskabet, lige til at sætte på bordet.

Morgenmadsen er for alle elever, men der er gjort en undtagelse i forhold til voksne elever som spiser morgenmad med deres børn hjemmefra. Det er erfaringen på indgangen at der på de dage hvor der er tilbud om morgenmad, er et væsentligt større fremmøde.

Daglig frugtordning

Der tilbydes også et stykke frugt per elev per dag. En kurv med frugt er tilgængelig for eleverne hvis de får lyst til et mellemmåltid. Af midtvejsnotatet fremgår det at frugten er særdeles populær, og en lærer vurderer at der bliver spist mindre slik end før.

Let motion integreret i den ordinære undervisning

Motionen kan være en gåtur på en halv time i naturen omkring skolen eller pausegymnastik i undervisningslokalet hvor eleverne laver øvelser for fx nakke og ryg. De lærere som har mindre grupper af elever, har bl.a. taget dem med i et motionscenter og ud at stå på skøjter. Lærerne

bestemmer selv hvilken form for motion de vil inddrage i undervisningen. Herudover har en gruppe lærere deltaget i et kursus om braingym, hvilket er relevant for elever med koncentrationsbesvær. Dette er en aktivitet som er blevet tilføjet til indsatsen under forløbet.

Motionen er ikke skemalagt, men inddrages når lærerne vurderer at det er relevant. En lærer fortæller at hun inddrager motion næsten hver dag som et afbræk i undervisningen, fx når hun oplever at eleverne bliver urolige. En anden lærer beskriver samme spontane anvendelse, men fortæller at han også nogle gange annoncerer motionen et par dage i forvejen, da det motiverer nogle elever til at komme i skole de dage. Af midtvejsnotatet fremgår det at det har været lidt svært at finde den rette form, men at motionen efterhånden er blevet populær. Lærerne fremhæver i interviewene at fx gåturene understøtter en anden form for dialog med eleverne som har forbedret relationen mellem elever og lærere.

Trivselsundersøgelser og arrangementer om sund livsstil

Herudover er der gennemført trivselsundersøgelser hvor eleverne har fået tilbud om bl.a. at blive vejledt og få målt deres body age. Tilbuddet er gennemført i samarbejde med det lokale sundhedscenter. Formålet var at eleverne skulle få dokumenteret deres fysiske tilstand, og en lærer understreger at det er vigtigt at tilbuddet er frivilligt. Hun bemærker at sunde elever synes at det er sjovt at få målt deres body age, mens kraftigt overvægtige elever ikke har brug for at få understreget at de er overvægtige. Eleverne har desuden skullet underskrive en projektkontrakt og føre kostdagbog, men disse elementer har ikke fungeret og er droppet. Endelig er der afholdt fire arrangementer om sund livsstil for alle elever på skolen. Her har bl.a. Mads Vad fra tv-programmet Vild med dans besøgt skolen og fortalt om motion, kost og motivation.

Positiv effekt på fremmødet, men svært at se i gennemførelsesprocenten

Skolen har ikke kunnet måle udbyttet af indsatsen på gennemførelsesprocenten, men erfaringerne viser at der er større fremmøde de dage hvor der er morgenmad, og hvis eleverne ved at der er motion. De interviewede vurderer også at eleverne er mere oplagte de dage hvor de har fået morgenmad, og at de er mere friske efter motion. Det vurderes også at samværet mellem eleverne og mellem elever og lærere er blevet forbedret, og at eleverne fungerer bedre i klassen. Endelig bemærkes det at eleverne generelt har lært noget om sunde vaner, og at det er observeret at nogle drikker mere vand og mindre sodavand, og at frugten til dels har erstattet slik og kage.

Implementeringen

En overordnet projektleder koordinerer indsatsen på skolen og er bl.a. ansvarlig for samarbejdet med den lokale handelsskole som har en lignende indsats, og for at afvikle de fælles arrangementer og foretage en opsamling på indsatsen. På hver af de to deltagende indgange er der desuden en tovholder.

Der har været modstand blandt eleverne mod især motionen i starten, hvilket fremgår både af midtvejsnotatet og af interviewene med lærerne. En lærer fortæller at man skal være forberedt på at den første måned kan være vanskelig, fx kan nogle elever smutte undervejs på en gåtur, men hun understreger at man ikke skal lade sig slå ud af det.

Indsatsen har fået medfinansiering på i alt 367.500 kr. som er anvendt til bl.a. morgenmad, frugtordning og oplægsholdere.

Fortsat fokus på sund kost og motion

Indsatsen fremgår ikke længere af skolens handlingsplan, men fortsætter. Efter sommerferien i 2011 skal alle elever hver fredag deltage i morgenmad og motion og høre oplæg om fx sundhed og førstehjælp. Forløbet afsluttes med at alle elever deltager i Skiveløbet. Skolen vil desuden udbyde et valgfag med fokus på livsstil.

Mere information:

Projektleder Katrine Søndergaard
Skive Tekniske Skole
Telefon: 99 14 92 03
E-mail: kso@skivets.dk

5.6 Case F: Fra kostskole og campus til Learning Center, Den jydsk Haandværkerskole

At blive et 24-timers learning center indgår i skolens handlingsplan for 2011. Som en del af denne indsats har skolen arbejdet med at forbedre elevernes sundhed ved at fjerne slikautomater, indføre frugtordning og skærpe elevernes opmærksomhed på ergonomi. Formålet med disse aktiviteter er at eleverne skal blive sunde og stærke håndværkere.

Samle kost og motionstilbud som en del af et learning center

Den jydsk Håndværkerskole har i de seneste år haft fokus på at udvikle sig fra en kostskole til et learning center der har åbent 24 timer i døgnet. Learningcentret er nu etableret som en organisatorisk enhed for både faglige, fritidsorienterede og sociale aktiviteter for alle elever. Som et led i denne strategi vil skolen gerne arbejde mere systematisk med motion og sundhed, og derfor er alle tilbud blevet samlet og synliggjort, ligesom skolen organisatorisk har samlet tilbuddene ét sted hos én tovholder.

Baggrunden for indsatsen er at skolen har kunnet konstatere en stigning i antallet af elever med indlæringsproblemer og overvægt. Formålet med indsatsen er derfor gennem kost og motion at øge elevernes læringsparathed, koncentrationsevne, vedholdenhed og generelle sundhed, ligesom der er et erhvervsrettet mål med at fokusere på en forbedret sundhedstilstand og god opførsel på arbejdspladsen.

Samlet indsats for en forbedret sundhedstilstand

Indsatsen i 2011 har bestået af tre hovedaktiviteter:

- Ingen slik, et sundere udbud i kantinen og frugtordning
- Den sunde håndværkerkrop – en dag med fokus på ergonomi og sundhed
- Idrætstilbud til lærere og elever i fritiden.

Ingen slik, et sundere udbud i kantinen og frugtordning

I første omgang fjernede skolen automater med slik og sodavand fra gangarealerne og mindske udbuddet af slik i caféen og kantinen, mens udbuddet af salater både til frokost og til aftensmaden blev større. I el-afdelingen er slik og sodavand blevet forbudt i undervisningslokalerne, men til gengæld har eleverne fået et tilbud om gratis frugt. Eleverne er blevet informeret om reglerne fra første dag på grundforløbet, og lærerne har lagt vægt på at det handler både om elevernes egen sundhed og om holdning og god opførsel i forhold til det fremtidige praktiksted. Det virker nemlig uprofessionelt når en håndværker render rundt med en halv liter cola og gnasker løs hele dagen, som de siger i et af interviewene.

Erfaringen er at eleverne er positive, og der har været få negative reaktioner. Lærerne oplever at tiltagene har skabt bedre rammer for undervisningen og fremmet koncentrationen, men at dette nok også skyldes at ordningen har medført at rammerne for undervisningen er blevet tydeligere italesat. Tovholderne og lærerne havde egentlig forventet at der ville være voldsom modstand i mod tiltaget, men det skete ikke. Eleverne har haft mere fokus på fordelene ved fx frugtordningen end på begrænsningerne, og lærerne har oplevet vigtigheden af at sætte tydelige rammer for undervisningssituationen. Derudover er det erfaringen at det har været vigtigt for eleverne at tiltagene ikke kun er blevet forbundet med deres egen sundhed, men også har haft et erhvervsrettet formål.

En udfordring i forbindelse med indsatsen har dog været at ændre kantinens udbud fra en traditionel madkultur med fokus på tunge retter som traditionelt har været efterspurgt til hårdt fysisk arbejde, til lettere og sundere mad. Skolen har fået en bedre dialog med kantinen om hvorfor sundhed er vigtig, bl.a. spørger køkkenchefen nu eleverne om deres ønsker til menuen. Det har betydet en ændring i kantinens udbud og en større elevtilfredshed.

Den sunde håndværkerkrop

Siden 2010 har elever der starter på grundforløbet, én dag i introperioden haft fokus på den sunde krop. Eleverne deltager i tre workshopper: en om kost, en anden om motion og en tredje om alkohol og tobak, og dagen veksler mellem oplæg og praktiske øvelser. Bl.a. får eleverne testet deres BMI, og der arbejdes med ergonomi og motion. Det er Favrskov Kommunes sundhedscenter der instruerer eleverne. Skolens elevtilfredshedsundersøgelse viser at tiltaget er faldet i god jord hos eleverne, at de oplever at have fået nogle relevante redskaber til at klare fysisk hårdt arbejde.

Idrættstilbud til lærere og elever i fritiden

Som kostskole flyder skole og fritid nemt sammen, og skolen har i forvejen en lang række tilbud til eleverne efter undervisningen. Skolen har bl.a. eget idrætsanlæg og fitnesscenter og en lang række idrættstilbud som fx fodbold og lerdueskydning. Der er også en løbeklub hvor elever og lærere to gange ugentligt løber sammen, hvilket også bringer dem tættere på hinanden.

Organisering

Eleverne er på skolen 24 timer i døgnet og den generelle indsats med bl.a. ændringer i kantinen udbud og idrættstilbud har derfor været forankret hos lederen af skolehjemmet, mens frugtordningen som er gennemført i elafdelingen, har været forankret hos afdelingslederen og en projektleder.

Økonomi og fremtid

Skolen har fået en medfinansiering på 627.500 kr. til learningcentret til en periode på tre år, hvoraf 200.000 kr. er afsat til sundhedsfremmende aktiviteter. Direktøren vurderer at det koster skolen ca. 150.000-200.000 kr. om året at have gratis frugt på hele skolen. Derudover har Favrskov Kommune bidraget med gratis oplæg og foredragsholdere til sundhedsdagen på grundforløbet. Fremover fortsætter skolens strategi for learningcentret, og tovholderen fortæller at skolen overvejer at vedtage en kostpolitik der understøtter strategien om sund kost og kan fungere som et redskab for kantinen til at ændre udbuddet.

Mere information:

Skolehjemsansvarlig Frank Gotfredsen

Den jydske Haandværkerskole

Telefon: 89 37 03 33

E-mail: fg@hadstents.dk

6 Undervisningsudvikling

Mange erhvervsskoler oplever udfordringer med en mere differentieret elevgruppe og en stigning i antallet af elever med forskellige særlige udfordringer. Dette har også været tilfældet i de tre indsatser som indgår i denne undersøgelse, og her har der været igangsat forskellige indsatser med fokus på undervisningsudvikling. I dette kapitel ser vi nærmere på hvordan skolerne arbejder med at udvikle undervisningen og på erfaringerne med at implementere disse indsatser.

Resultaterne i dette kapitel samler op på erfaringerne fra følgende indsatser:

- Udvikling af metoder og materialer til bogligt svage elever, Uddannelsescentret i Roskilde, Slagteriskolen (case G)
- Udbud af differentieret undervisningsforløb, Organia på HANSENBERG (case H)
- Fortsat implementering af læringsstile, SOSU Nord (case I).

6.1 Målgruppen og organisering

I alle tre indsatser arbejder skolerne med at udvikle undervisningen, men der er forskel på hvem der er målgruppe for indsatserne, og hvordan tilbuddene er organiseret. Skolerne arbejder med udvikling henholdsvis af særlige grundforløbspakker og af den ordinære undervisning.

Udvikling af grundforløbspakker

Når der arbejdes med udvikling af grundforløbspakker, er målgruppen elever med særlige udfordringer og interesser, og der tilrettelægges en indsats målrettet deres behov. I en af indsatserne er der udviklet en grundforløbspakke målrettet elever med læse- og skrivevanskeligheder (case G), og i en anden indsats er en grundforløbspakke blevet tilrettelagt så den tilgodeser en meget differentieret elevgruppe som tematisk fokuserer på heste (case H).

I den ene indsats er der med indsatsen skabt tid til at lærerne har kunnet reflektere over og arbejde målrettet med den konkrete elevgruppes behov og udvikle undervisningsmetoder og -materialer i overensstemmelse med disse behov. Dette er sket med støtte fra skolens ressourcepersoner inden for området, hvilket var læsekonsulenterne. Netop muligheden for at fokusere på disse elevers særlige udfordringer og behov og et godt samarbejde mellem lærerne og ressourcepersonerne fremhæves som positive faktorer i denne indsats.

Med indsatserne får eleverne på grundforløbspakkerne et tilbud målrettet deres behov og interesser, men det er vurderingen i begge indsatserne at de udviklede materialer og metoder også er relevante for andre elever. Hermed fungerer indsatserne som spydspidser for udvikling af materialer og metoder som senere kan indgå i skolens andet arbejde med udvikling af den ordinære undervisning.

Udfordringen ved denne model er risikoen for at marginalisere en gruppe elever ved at deres særlige behov tydeliggøres både over for dem selv og over for andre, hvilket kan skabe oplevelsen af et A-hold og et B-hold af elever. De interviewede vurderede dog at dette ikke har været tilfældet i de to indsatser.

Udvikling af den ordinære undervisning

Andre skoler arbejder med at udvikle den ordinære undervisning, og der er fokus på at lærerne generelt skal udvikle deres undervisningsmetoder for bedre at kunne understøtte elevernes forskellige behov. I den tredje indsats arbejdes der med læringsstile på hele skolen.

Når hele skolen arbejder med de samme undervisningsmetoder, sikres det at der er sammenhæng for eleverne i undervisningen uafhængigt af hvilken lærer de har og på hvilket hold de går. Herudover skaber det sammenhæng for lærerne som får en fælles referenceramme for dialog om deres undervisningspraksis. Det stiller dog store krav til den organisatoriske implementering af indsatsen at sikre at alle lærere får ejerskab til de nye undervisningsmetoder, og at de bliver fastholdt.

Lærerne giver udtryk for at det faglige og sociale miljø er blevet udviklet som følge af indsatserne om undervisningsudvikling, men de peger dog også på at der stadig er en gruppe elever med særlige udfordringer som de oplever det stadig er svært at nå.

6.2 Fællestræk i arbejdet med undervisningsudvikling

De tre indsatser inden for dette tema er meget forskellige med hensyn til hvordan de dels udvikler undervisningen, dels organiserer og implementerer indsatsen. Der kan dog iagttages enkelte tendenser på tværs af indsatserne.

En bedre kobling mellem teori og praksis er et centralt element i udviklingen af undervisningen. I indsatserne søges dette bl.a. understøttet gennem flere eksempler fra praksis og helt konkret ved at mere af undervisningen er henlagt til praksislokalerne eller gennemføres som virksomhedsforlagt undervisning. En bedre kobling mellem det abstrakte og konkrete er et andet aspekt der arbejdes med, bl.a. ved at lærerne ikke bare introducerer fagbegreber som fx hel- og halvkonserves, men at de også medbringer fysiske genstande som eleverne kan se og røre ved.

To af skolerne arbejder aktivt med at bevidstgøre eleverne om deres egne styrker og udfordringer og med at give eleverne strategier til at arbejde med deres udfordringer. På en skole skal alle elever fx tage en læringsstiltest, og der er fokus på at de skal bevidstgøres om og udvikle strategier for hvordan de kan fremme egen læring ved at arbejde med forskellige måder at lære på, mens på en anden skole tilbydes eleverne et særligt læse- og skrivekursus så de kan udvikle redskaber til bedre at håndtere deres læse- og skrivevanskeligheder.

I indsatserne har de desuden arbejdet aktivt med at udvikle de sociale fællesskaber mellem eleverne og mellem elever og lærere. Målet har været at skabe en tryk læringsituation og forbedre elevernes tilknytning til skolen så de fastholdes på uddannelsen. Det foregår i indsatserne bl.a. ved at lærerne aktivt bruger sociale medier i kontakten med eleverne og ved at arrangere fælles morgenmad, men også ved kun at have få lærere tilknyttet de enkelte hold så eleverne undervises af lærere som kender dem og deres behov.

Forudsætningen for at undervisningen kan udvikles i den ønskede retning, er dog at lærerne har haft mulighed til at reflektere over og arbejde konkret med at udvikle undervisningsmetoderne og -materialerne, hvilket også har været tilfældet i indsatserne. For at blive inspireret til at udvikle undervisningsmetoderne har lærerne bl.a. deltaget i temadage og fået bøger og vejledning fra ressourcepersoner. Der har også været afsat tid til at de kunne udvikle nyt undervisningsmateriale med afsæt i de nye undervisningsmetoder, ligesom der har været fora for udveksling af erfaringer og overvejelser mellem lærerne. I interviewene fremhæves det som centralt at der har været afsat tid og er blevet skabt fora til udvikling af undervisningsmetoderne og -materialerne, da det selv efter et godt kursus er nemt at falde tilbage til gamle vaner hvis der ikke er tid og rammer som fastholder fokus.

6.3 Organisering af implementeringen

I indsatserne er der forskel på om indsatsen for undervisningsudvikling omfatter alle lærere eller en afgrænset gruppe af lærere. I dette afsnit er der fokus på de erfaringer der er gjort med de to forskellige modeller.

6.3.1 Indsatser for alle lærere

Når indsatsen involverer alle lærerne, er det erfaringen at fælles kompetenceudvikling er vigtig. Fælles kompetenceudvikling har resulteret i at lærerne har fået et fælles sprog og oplevelser som

referenceramme for udveksling af erfaringer i forbindelse med udviklingen af deres undervisning. Den fælles referenceramme og den fælles tilgang er desuden med til at sikre progression og genkendelighed for eleverne på tværs af fag og mellem grund- og hovedforløb.

I en af indsætterne har ansvaret for implementeringen af denne type indsats ligget i det enkelte team og hos uddannelseslederne netop for at sikre forankring i fagligheden og den daglige organisering af undervisningen for alle elever. Her er det dog erfaringen at det vigtigt at lærerne så oplever at have tid og rammer der støtter op om den efterfølgende udvikling af deres undervisning, ligesom det har vist sig at det kan være nødvendigt at gentage den fælles kompetenceudvikling for at sikre at nye medarbejdere bliver introduceret til de pædagogiske redskaber.

6.3.2 Indsatser for udvalgte lærere

Når en mindre gruppe lærere arbejder med en indsats, har der været mulighed for at afprøve ideen på en begrænset gruppe før indsatsen bredes ud til flere lærere og indgange så andre lærere kan bygge videre på de allerede høstede erfaringer.

Erfaringen fra denne type indsats er at det er vigtigt at udvælge lærere der har særlig interesse i elevgruppen og lyst til at udvikle deres undervisning fordi en opstartsfasen kan indebære nogle ekstra udfordringer.

At dele viden og erfaringer på tværs af team og indgange for at inspirere til videre udvikling af undervisningen har været et element i indsætterne, men det har vist sig at videndeling ikke sker af sig selv – hverken i indsætter for alle lærere eller i indsætter for udvalgte lærere. Trods gode intentioner kan forskelle i faglighed og kultur være en barriere, men det kan også helt konkret være svært at koordinere og finde tid til videndeling. Dvs. at det kræver en aktiv indsats, og at der afsættes og prioriteres tid for at viden og erfaringer kan spredes.

Gode råd

De interviewede og deltagerne på workshoppen fremhæver følgende gode råd til indsætter om undervisningsudvikling:

- **Udvikling af undervisningen skal forankres i skolens faglige organisering** fx grundforløbsteam
- **Der skal afsættes ressourcer og følges op.** Udviklingen af undervisningen kræver at der sættes tid af til arbejdet, og at det prioriteres. Et fælles afsæt er vigtigt, men lige så vigtigt er det at indsatsen følges til dørs. Fastholdelse af fokus og prioritering af ressourcer igennem hele implementeringen er vigtig.
- **Ekstern viden skal være tilpasset elevgruppen.** Det er vigtigt at de der skal inspirere lærerne til undervisningsudvikling, har kendskab til elever på erhvervsskolerne og deres behov.
- **Både lærernes og ledelsens interesse og engagement er vigtigt**

6.4 Case G: Udvikling af metoder og materialer til bogligt svage elever, Roskilde Slagteriskole

Uddannelsescentret i Roskilde, Slagteriskolen, udbyder grundforløbspakker målrettet elever med læse- og skrivevanskeligheder. Som en del af skolens indsats er der udviklet undervisningsmetoder og -materialer til målgruppen, og fra august 2011 er der optaget elever på tre hold. Grundforløbspakkerne har skabt en ramme for et godt samarbejde mellem skolens læsekonsulenter, lærerne og eleverne.

”En god slagter trods boglige udfordringer”

Uddannelsescentret i Roskilde, Slagteriskolen, oplever at der kommer flere elever med særlige udfordringer, og at bl.a. de bogligt svage elever har det svært. Formålet med indsatsen er ifølge skolens handlingsplaner for 2010 og 2011 ”at lærerne udvikler metoder til i højere grad at fastholde bogligt svage elever med metoder og materialer, der kan hjælpe eleverne med at opnå kompetencer til at gennemføre grundforløbet”. En lærer beskriver kort at formålet med indsatsen er ”at lave en god slagter ud af nogle med boglige udfordringer”.

Grundforløbspakkerne udbydes på afdelingerne for bager og detailslagter på indgangen Mad til mennesker og på grundforløbet Bygnings- og Brugerservice. Disse indgange blev udvalgt, da der her ikke tidligere var tilbud om særlige grundforløbspakker. Målgruppen er elever med boglige udfordringer, herunder ordblinde og elever med læse- og skrivevanskeligheder i en grad så de har behov for ekstra støtte. Nogle af eleverne har også individuelle og sociale vanskeligheder.

På skolen gennemføres inden uddannelsesstart (på en enkelt indgang i løbet af de første 14 dage) en personlig samtale med alle elever og en læse- og skrivetest på grundlag af hvilken eleverne visiteres til skolens forskellige tilbud. Projektlederen vurderer at det er vigtigt at grundforløbspakken kun bliver tilbudt til elever med læse- og skrivevanskeligheder og ikke bliver set som et tilbud til alle elever som af andre årsager ikke kan gennemføre det ordinære grundforløb, og derfor er der udarbejdet et særligt visitationsskema som anvendes i den proces. En læsevejleder bemærker at der er stor forskel på hvor åbne eleverne er om deres læse- og skrivevanskeligheder, og hun understreger at de har søgt en tydelig profil omkring ekstra læse- og skrivestøtte så eleverne ikke oplever at de er på et ”skraldespandshold for problemeleverne”.

Inspiration til udvikling af undervisningsmaterialer og -metoder

I handlingsplanen for 2010 var det beskrevet som en indsats at skolen skulle udvikle undervisningsmaterialer og gennemtænke undervisningsmetoder målrettet elever med læse- og skrivevanskeligheder. Indledningsvis blev lærerne præsenteret for undervisningsmateriale og erfaringer fra en grundforløbspakke med særligt fokus på praksisorienteret undervisning. En lærer fortæller at det var til stor inspiration, men at det ikke kunne overføres direkte til deres situation. I stedet har lærerne udviklet deres egne tidligere undervisningsmaterialer med hjælp fra læsevejlederne som har givet gode råd med hensyn til tilpasninger. Lærerne har efterfølgende selv revideret undervisningsmaterialet, hvorefter læsevejlederne igen har givet kommentarer og råd. Det har vist sig at være en god proces fordi arbejdet er blevet udført af lærerne selv og ikke af læsevejlederne, hvilket har sikret at det faglige indhold stadig har været i fokus.

Tre grundforløbspakker oprettet

I handlingsplanen for 2011 indgik udbuddet af grundforløbspakkerne. En række forhold fremhæves omkring de tre grundforløbspakker til læse- og skrivevage elever.

- **Ekstra tid.** Grundforløbspakkerne er forlænget til 40 uger i forhold til ordinære forløb på 20 uger. Det er dog ikke alle fag som har fordoblet timetallet, men udvalgte fag og særligt praksisdelen er blevet opprioriteret. På et af holdene er der fx tid til at eleverne kan lave samme opskrift to gange. Der er også afsat flekstimer til repetition og til de tilfælde hvor elever kommer bagefter.
- **Praksisnære undervisningsmetoder.** Undervisningen er temaorganiseret i otte moduler, og der er fokus på at koble teori og praksis henholdsvis det abstrakte og det konkrete tættere sammen. Fx lærer eleverne om hygiejne når de konkret arbejder med at skære kød op, og i stedet

for at fortælle abstrakt om hel- og halvkonserves kan læreren medbringe eksempler som eleverne kan se og røre ved. En læsevejleder fortæller at eleverne også får mulighed for i stedet for en tosidens tekst at lave en lille video hvor de viser hvordan de gennemfører en arbejdsopgave. På denne måde kan lærerne få indblik i elevernes forståelse af en opgave, men uden at eleverne begrænses af det skriftlige.

- **To kurser med fokus på faglig læsning og skrivning.** I det første halvår holdes en uges kursus med fokus på faglig læsning, mens der i det andet halvår er planlagt et kursus med fokus på skrivning. Det første forløb i læsning er gennemført. Læsevejlederen understreger at eleverne selvfølgelig ikke lærer at læse på en uge, men at de bevidstgøres om hvad der kendetegner deres læse- og skrivevanskeligheder, og at der er fokus på at de får nogle konkrete redskaber til at håndtere dem. Det første kursus var et forløb på 16 timer hvor timerne blev taget fra danskundervisningen. På kurset blev eleverne samlet på tværs af de tre indgange, og elevernes dansklærere – hvoraf to også er læsevejledere – underviste alle eleverne i fællesskab. Da det er elevernes egne dansklærere som gennemfører kurset, sikres det at der arbejdes videre med redskaberne i den efterfølgende danskundervisning.
- **Et hold og få lærere:** Endelig prioriteres det at eleverne har få lærere, og at det skal være lærere som kender deres særlige udfordringer. Eleverne går desuden på det samme hold i hele forløbet for at understøtte social tryk.

Grundforløbspakken blev udbudt første gang i august 2011, så udbyttet kan ikke vurderes endnu. Det ses dog som et godt tegn at eleverne indtil videre har været mødestabile.

Styregruppe og arbejdsgrupper på hver af de tre indgange

Indsatsen er organiseret i en styregruppe og tre arbejdsgrupper: I styregruppen deltager projektlederen, afdelingslederne og en repræsentant for hver arbejdsgruppe fra de tre deltagende indgange. Projektlederen vurderer at det er vigtigt at afdelingslederne deltager i styregruppen så de kan være med til at prioritere ressourcer til projektet og træffe beslutninger på deres indgangs vegne. På hver indgang er der en arbejdsgruppe som består af to-fire lærere og en læsevejleder som er tilknyttet den enkelte grundforløbspakke. Arbejdsgrupperne har stået for at udvikle materiale og metoder og for selve undervisningen på grundforløbspakkerne.

Læsekonsulenterne er centrale i indsatsen i forhold til både elever og lærere. De er elevernes dansklærere, afholder kurserne i læsning og skrivning og rådgiver lærerne i forbindelse med udviklingen af undervisningsmateriale. Erfaringen er at dette har været en god ramme for samarbejdet mellem faglærerne og læsevejlederne.

I projektet var der lagt op til at lærerne skulle samarbejde og fx dele undervisningsmateriale på tværs af de tre indgange, men dette har ikke fungeret som forventet. Det vurderes af de interviewede at bunde i at der er forskellige kulturer på afdelingerne, men også i at det har været svært at koordinere samarbejdet tidsmæssigt.

Økonomi

Som en del af handlingsplanerne har skolen søgt og fået medfinansiering på 497.250 kr. I budgettet indgår bl.a. et seminar for lærere og tid til efterfølgende at udvikle metoder og materialer. De midler skolen har modtaget, er blevet fordelt over hele projektets treårige løbetid.

Fremtid

Konkret forventes grundforløbspakkerne at blive udbudt igen til august 2012, og projektlederen vurderer at næste skridt er at udarbejde en handlingsplan for læsning for hele skolen, da der er flere elever på skolen med læse- og skrivevanskeligheder end dem der er på grundforløbspakkerne. En lærer bemærker at noget af materialet og nogle af opgaverne kan anvendes på det ordinære forløb hvor der også er elever som har svært ved de skriftlige opgaver.

Mere information:

Udviklingsinspektør Grethe Elholm
Uddannelsescentret i Roskilde, Slagteriskolen
Telefon: 41 72 10 12
E-mail: gre@ucr.dk

6.5 Case H: Udbud af differentieret undervisningsforløb, Organia på HANSENBERG

HANSENBERG har arbejdet systematisk med differentiering af undervisningen og med at skabe praksisnær undervisning som involverer eleverne. På brancheskolen Organia sker det bl.a. ved at elever og lærere deler deres egne optagelser og billeder fra hestestalden på Facebook som efterfølgende bruges i undervisningen.

Elever med meget forskellige forudsætninger

Ifølge handlingsplanen for 2011 starter en "en stor del af HANSENBERGs frafaldstruede elever med et fagligt eller personligt udgangspunkt som ikke er optimalt med hensyn til at gennemføre praktikforløb". For at imødekomme og styrke elevernes forudsætninger udbyder skolen forskellige grundforløbspakker der varierer med hensyn til metode, varighed og niveau. I grundforløbspakkerne arbejdes der med forskellige pædagogiske tiltag som cooperative learning, læringsstile og web 2.0. Arbejdet med web 2.0 startede i 2010 som en særlig indsats på grundforløbene på to brancheskoler, herunder grundforløbet Dyr, planter og natur på Organia. På grundforløbspakken Heste er der blevet arbejdet med at udvikle undervisningen med brug af sociale medier.

Praksisnærhed undervisning og involvering af eleverne ved hjælp af Facebook

Uddannelseslederne på Organia fortæller at der på grundforløbspakken Heste – også kaldet hestelinjen – er en meget differentieret gruppe elever, og at det derfor kan være en udfordring at tilgodese alle elever i undervisningen. Derudover oplever skolen generelt at der er tale om en gruppe elever der har svært ved at koble teori og praksis, og som har urealistiske forventninger til uddannelsen og praktikken. På hestelinjen har man valgt at bruge web 2.0 som middel til at understøtte praksisnær undervisning og at tilgodese og involvere alle elever og for at understøtte elevernes sociale fællesskab.

Satsningen på web 2.0 på hestelinjen har indeholdt to centrale elementer:

- Facebook som platform for læring og socialt fællesskab
- Videooptagelser af heste direkte fra stalden ved hjælp af infrarøde kameraer.

Facebook som platform for læring og socialt fællesskab

For at styrke elevernes læring og det sociale fællesskab på hestelinjen har en lærer valgt at bruge Facebook. Platformen anvendes til kommunikation mellem eleverne og mellem elever og lærer og til udveksling af elevernes eget materiale.

Læreren bruger Facebook til at give elever besked om at der ligger lektier eller materiale på skolens undervisningsportal, hvilket medfører at elever der er fraværende, også er opdateret og stadig er en del af læringsmiljøet. Læreren svarer på spørgsmål fra eleverne på Facebook.

Eleverne er også blevet involveret i produktionen af læringsmateriale, idet læreren har opfordret dem til selv at tage fotos af heste og dele dem med de andre elever på Facebook. Det var bl.a. en succes i forbindelse med at eleverne var i virksomhedsforlagt undervisning og blev bedt om at føre logbog. Nogle elever tog billeder af heste med skader og lagde dem i en fagmappe om sygdomme på Facebook. I undervisningen efterfølgende brugte læreren elevernes egne fotos som eksempelmateriale. Brugen af elevernes eget visuelle materiale medvirker til både at abstrakte begreber bliver mere konkrete, og at eleverne engagerer sig mere i undervisningen.

Facebook har også været brugt til at formidle praktikpladser. Hver gang skolen har fået en henvendelse fra et potentielt praktiksted, er informationen om det blevet lagt på Facebook, hvilket har gjort informationen mere tilgængelig for eleverne. Derudover har eleverne udvekslet information om praktikpladser via Facebook og har fastholdt dette forum. Elever der ikke havde fundet en praktikplads, har dér efterfølgende modtaget forslag fra andre elever. Udbyttet har været mærkbart, idet skolen har oplevet en fordobling af antallet af uddannelsesaftaler i løbet af otte måneder.

Videoptagelser af heste direkte fra stalden ved hjælp af infrarøde kameraer

På hestelinjen har de også lavet videoptagelser af dyreadfærd i stalden, bl.a. ved hjælp af infrarøde videokameraer. Det primære formål har været at vise eleverne dyrenes adfærd når der ikke er mennesker til stede. Disse optagelser har også været brugt "live" i undervisningen. Et sekundært formål har været at engagere eleverne i undervisningen ved at involvere dem i arbejdet med at udvikle undervisningsmaterialet. Eleverne har derfor været med til at sætte kamera op, redigere materialet og lægge det på YouTube og Facebook.

Generelt viser skolens undersøgelse at elevernes tilfredshed med studiemiljøet er større efter satsningen på web 2.0, og at især elevernes tilfredshed med kontakten mellem lærer og elev er markant større. Desuden bliver flere elever involveret i både det faglige og det sociale miljø gennem sociale medier. En lærer fremhæver at hans personlige regel om at svare på spørgsmål på Facebook inden for 24 timer har været afgørende for at mediet er blevet taget seriøst som platform for læringsfælleskabet. Derudover har læreren oprettet en særlig HANSENBERG-profil og et HANSENBERG-netværk på Facebook, hvilket har medvirket til at eleverne ikke har misbrugt mediet og har kunnet skelne mellem læreren som underviser og læreren som ven. En ulempe ved brugen af Facebook er dog ifølge en lærer at eleverne nu forventer at de kan finde alt her og derfor ikke anvender skolens portal. Dette har dog været drøftet i klassen så eleverne ikke glemmer at Facebook er en ekstra service, og at det ikke erstatter skolens undervisningsportal hvor opgaver og anden information fra skolen ligger.

Erfaringer med implementering

På Organia har indsatsen med web 2.0 været forankret hos den pædagogiske chef og to lærere fra grundforløbsteamet Dyr, planter og natur som også har indgået i en central styregruppe på skolen.

De to lærere har med indsatsen arbejdet med at udvikle undervisningsmetoderne i deres respektive fag og har brugt hinanden til sparring. De har bl.a. brugt Skype til at dele viden med hinanden for at afprøve hvad web 2.0 også kan bruges til i det kollegiale samarbejde. Deres erfaring er at det er tidsbesparende. Lærerne har formidlet deres erfaringer til resten af teamet og vurderer af ca. halvdelen af lærerne nu bruger Facebook som redskab i deres undervisning. Samtidig er erfaringerne blevet formidlet til andre lærere på HANSENBERG på en fælles temadag.

Økonomi og fremtid

Indsatsen for udbud af differentierede undervisningsforløb har været forankret på den enkelte brancheskole og finansieret inden for driften. Selve indsatsen for undervisningsudvikling ved hjælp af web 2.0 er imidlertid en videreførelse af en særlig indsats for øget gennemførelse fra handlingsplanen for 2010 med et budget på 950.000 kr. som også involverede grundforløb i medieproduktion. Indsatsen fortsætter i 2012.

Mere information:

Leder for it og læring	Uddannelsesleder	Lærer
Carsten Schmidt	Lene Wiis	Kasper Hansen
HANSENBERG	Organia på HANSENBERG	Organia på HANSENBERG
Telefon: 79 32 01 00		Telefon: 27 37 84 09
E-mail: cas@hansenberg.dk	E-mail: lw@hansenberg.dk	E-mail: kash@hansenberg.dk

6.6 Case I: Fortsat implementering af læringsstile, SOSU Nord

Af skolens handlingsplan for 2011 fremgår det at SOSU NORD løbende har fornyet sine undervisningsmetoder hvor det seneste tiltag er et længerevarende forløb med fokus på læringsstile. I det seneste år har skolen arbejdet med at udbrede og forankre indsatsen i organisationen ved at gennemføre læringsstilstest af alle grundforløbs- og hovedforløbs elever og ved at supplere med nye redskaber til lærernes pædagogiske værktøjskasse.

Problem med manglende motivation blandt eleverne

På skolen oplever de at det bliver stadig sværere at motivere de unge der søger skolens uddannelser. Siden 2008 er arbejdet med at udvikle undervisningen imidlertid indgået i skolens handlingsplan, og hvor der først var fokus på læringsstile, har indsatsen senest udviklet sig til også at indeholde klasserumsledelse og cooperative learning.

Skolen er stadig i gang med at implementere indsatsen fra handlingsplanen for 2010 som blev forsinket på grund af organisatoriske ændringer, og noget af udbyttet forventes derfor først at vise sig i 2011. Formålet med indsatsen fra 2010 var "at udvikle lærerens pædagogiske og didaktiske kompetencer, så de i højere grad kan tilgodese den enkelte elevs faglige og personlige læringsbehov". Denne indsats var en videreudvikling af en stor indsats i 2008 som indeholdt en temadag for alle lærere og udvikling af undervisningsmateriale. Handlingsplanen for 2011 bygger videre på indsatserne fra 2008-2010 og har til formål at "fastholde flere elever på grundforløbet samt sikre genkendelige undervisnings- og arbejdsmetoder for eleverne, når de kommer på hovedforløbet. Metoderne skal være en overbygning i forhold til skolens arbejde med læringsstile".

Målgruppen for indsatsen i handlingsplanen for 2010 var alle elever og lærere på skolen, hvorimod indsatsen fra 2011 er rettet mod udvalgte lærere som pilotforsøg.

Indsatsen for at udbrede kendskab til læringsstile til alle elever og alle lærere

Indsatserne på SOSU Nord har bestået af følgende aktiviteter i 2010 og 2011:

- Der blev holdt temadag om læringsstile i 2008 og i 2010 for alle pædagogiske medarbejdere med en eksternt oplægsholder. I forbindelse med temadagen modtog alle lærerne også en bog om emnet.
- Der er udarbejdet en pjece om læringsstile som alle elever får udleveret en pjece og de skal tage en læringsstilstest når de starter på grundforløb eller hovedforløb.
- Udvalgte lærere deltager i kompetenceudvikling i klasserumsledelse og cooperative learning, og der holdes temadag for alle pædagogiske medarbejdere om cooperative learning.

En faktor der har medvirket til at indsatsen er blevet implementeret i hele organisationen og i forhold til alle elever, er ifølge både vicedirektøren og lærerne at der har været fokus på emnet siden 2008, og at fokus er blevet fastholdt fx med gentagelse af temadagen om læringsstile i 2010. Efter temadagen i 2008 skulle lærerne i deres team arbejde med at understøtte forskellige læringsstile i deres undervisning. Den fælles temadag var medvirkende til at skolen fik en fælles pædagogisk referenceramme som lærerne har kunnet bruge som arbejdsredskab i deres team. Det fremhæves også som positivt at oplægsholderen kunne "oversætte" læringsstile til erhvervsuddannelserne og kendte de typer af elever som erhvervsuddannelserne har.

En anden faktor der vurderes at være central for udbredelsen af kendskabet til læringsstile på skolen, er en beslutning om at alle elever skal tage en læringsstilstest. Siden foråret 2011 har alle elever fået udleveret en pjece om læringsstile og har skullet tage en læringsstilstest. Efter testen gennemgår kontaktlæreren resultatet med eleven, og dialogen indgår bl.a. i udarbejdelsen af elevernes uddannelsesplan. Herudover er der et forløb i klassen hvor kontaktlærerne præsenterer de forskellige læringsstile og lægger op til fælles refleksion over hvilke læringsstile eleverne hver især foretrækker. Lærerne vurderer at det er vigtigt at alle elever gennemfører testen, og at der er en efterfølgende fælles refleksion, da dette bidrager til at kendskabet til læringsstile bliver et fælles redskab, og til at der udvikles et fælles sprog som eleverne kan bruge i deres egen udvikling og i

dialogen med andre elever. Det opleves imidlertid som en ulempe at den valgte test er elektronisk fordi nogle elever netop har svært ved denne arbejdsform. Derfor lægger lærerne vægt på at den fælles diskussion i klassen skal inddrage mere visuelle og kropslige arbejdsformer.

Som den seneste aktivitet i skolens indsats for at udvikle undervisningen har udvalgte lærere deltaget i udvikling af kompetencer i klasserumsledelse og cooperative learning. Aktiviteterne er netop blevet gennemført, så det er endnu ikke muligt at vurdere udbyttet af dem. En lærer der har deltaget i aktiviteten, vurderer dog at den er et godt supplement til kendskabet til læringsstile, og at det kan være med til at udvide undervisningsmetoderne på skolen.

Vurdering af udbyttet

Både vicedirektøren og lærere oplever et positivt udbytte af arbejdet med læringsstile som redskab til udvikling af undervisningen, og de peger særligt på følgende fire aspekter:

- **Lærerne udvikler deres undervisning:** Lærerne har øget deres forståelse af elevernes forskellige behov, og de har fået redskaber til at differentiere undervisningen på nye måder.
- **Eleverne bliver bevidste om deres egen læringsstil:** En del elever har fået en aha-oplevelse i forbindelse med afdækningen af deres behov i læringsituationer og er desuden meget glade for at få nogle konkrete værktøjer de kan arbejde med i forhold til at forbedre deres læring. Skolen har en del voksne elever med dårlige oplevelser fra grundskolen, og lærerne oplever at disse elever med deres forståelse af forskellige læringsstile får et bedre selvværd og et håb om at kunne gennemføre en uddannelse.
- **Eleverne forbedrer deres præsentationer:** Når eleverne skal præsentere materiale for hinanden, lægger lærerne op til at de skal prøve at tilgodese de andre elevers forskellige læringsstile, fx ved at tegne et kredsløb. Det har medført at eleverne er blevet bedre til at præsentere materiale og når de skal instruere i praktikken.
- **Eleverne bliver mere rummelige:** Lærerne finder at elevernes kendskab til hinandens forskellige læringsstile øger deres rummelighed over for hinanden. Eleverne bliver opmærksomme på at andre elevers manglende koncentration i undervisningen ikke nødvendigvis skyldes manglende interesse, men et behov for andre undervisningsmetoder.

Erfaringer med implementeringen

I starten bestod indsatsen af en række aktiviteter på overordnet skoleniveau, og indsatsen var forankret i en central styregruppe. Siden er ansvaret for den videre implementering lagt ud til afdelingslederne og de enkelte team, og den centrale styregruppe er nu nedlagt og erstattet af en sparringsgruppe. En stor del af ansvaret for den videre implementering er nu placeret i de enkelte team som skal tage ejerskab for at få redskaberne omsat til praksis. Ifølge lærerne kan det være en udfordring at få tid til at prioritere udvikling af nye undervisningsmaterialer og at få erfaringer og materialer udvekslet på tværs af team – også fordi der kommer nye indsatser til.

Økonomi og fremtid

SOSU Nord har ikke fået medfinansiering. Indsatsen er en del af den daglige drift, og den har stillet store krav til engagement fra forskellige personer i udviklings- og implementeringsfasen. Cooperative learning-indsatsen fortsætter i 2011 med midler fra Fastholdelseskarakavanen.

Mere information:

Vicedirektør Anja Viegh Jørgensen
SOSU Nord
Telefon: 41 91 70 11
E-mail: anjo@SOSUnord.dk

Bilag

Bilag A: Oversigt over deltagere i interviews

Interviewene er gennemført telefonisk i perioden juni til oktober 2011. Interviewene har haft en varighed af 30-60 minutter.

Skolenavn	Navn på respondent
Skolen for Klinikassistenter og Tandplejere	Uddannelsesleder Conni Parsner Praktikpladskonsulent Doris Lukowski-Nielsen
Gråsten Landbrugsskole	Forstander Peder Damgaard Uddannelsesleder Kirsten Broch Nielsen Uddannelses- og erhvervsvejleder Dorte Krejberg Lærer Annika Engebjerg
Køge Handelsskole	Uddannelseschef Hans Severinsen Koordinator for hovedforløbet Birgitte Fisker Lære- og praktikpladskonsulent Lene Mølbak
AARHUS TECH	Uddannelsesdirektør Ib Kronborg Nielsen Projektleder Rene Frost Uddannelseschef Søren Rousing Glob Lærer Søren Buchholtz Lærer Sven Erik Knudsen
Skive Tekniske Skole	Projektleder Katrine Søndergaard (nuværende) og Erik Madsen (tidligere projektleder) Uddannelsesleder Niels Korsgård Lærer Lars Lundin Lærer Susanne Rosendal Jacobsen Lærer Henrik Rathje Lærer Louise M. Troelsen
Den jyske Haandværkerskole	Direktør Henrik Øelund Skolehjemsansvarlig Frank Gottfredsen Uddannelses- og erhvervsvejleder Niels Søndergaard Lærer Per Guldman
Uddannelsescentret i Roskilde, Slagteriskolen	Udviklingsinspektør Grethe Elholm Afdelingsleder Lars Nissen Holm Læsevejleder Ilse Sengels Lærer Anette Østergård Nielsen
Organia på HANSENBERG	Leder for it og læring Carsten Schmidt Uddannelsesleder Grethe Brandt Pedersen Uddannelsesleder Lene Wiis Lærer Kasper Hansen
SOSU Nord	Vicedirektør Anja Jørgensen Lærer Lisbeth Ravnholt Møller Lærer Charlotte Laubeck

Bilag B: Oversigt over deltagere i workshop

Workshoppen blev holdt 25. oktober 2011 klokken 10-15 hos EVA.

En repræsentant fra hver case var inviteret til workshoppen. Der var afbud fra tre skoler. Følgende skoler og personer deltog på workshoppen:

Skolenavn	Navn på deltager
Skolen for Klinikassistenter og Tandplejere	Praktikpladskonsulent Doris Lukowski-Nielsen
Gråsten Landbrugsskole	Uddannelsesleder Kirsten Broch Nielsen
Køge Handelsskole	Koordinator for hovedforløbet Birgitte Fisker
AARHUS TECH	Projektleder René Frost
Den jydsk Haandværkerskole	Uddannelses- og erhvervsvejleder Niels Søndergaard
Uddannelsescentret i Roskilde, Slagteriskolen	Udviklingsinspektør Grethe Elholm